

Hilla Mäkinen

Tukea perheiden arkeen

Opas lapsiperheiden palveluista Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella

Opinnäytetyö

Kevät 2016

SeAMK sosiaali- ja terveysala

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveydenalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi

Tekijä: Hilla Mäkinen

Työn nimi: Tukea perheiden arkeen: opas lapsiperheiden palveluista Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2016

Sivumäärä: 49

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämä opinnäytetyö syntyi vastauksena Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen äitiys- ja lastenneuvoloiden havaitsemalle tarpeelle tarjota vanhemmille tietoa alle kouluikäisten lasten ja perheiden palveluista. Opinnäytetyön tavoitteena oli koota kattava ja selkeä opas lapsiperheiden palveluista paitsi alueen vanhemmille myös perheiden parissa työskenteleville ammattilaisille. Palveluoppaan avulla pyritään helpottamaan ja rikastuttamaan pikkulapsiperheiden vanhempien arkea tarjoamalla heille tietoa niistä palveluista, joita alueelta löytyy. Palveluiden tiedottamisella pyritään myös madaltamaan palveluiden käytön kynnyistä sekä lisäämään ammattilaisten mahdollisuuksia tehdä ehkäisevää työtä: kun perheet löytävät palveluiden piiriin heti apua tarvitessaan, pääsevät ammattilaiset puolestaan tukemaan heitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Opinnäytetyön teoriaosassa tuodaan esille niitä Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen lapsiperheiden tarpeita, joihin perhepalveluoppaan uskotaan vastaavan. Lisäksi avataan lapsiperheiden tilannetta Suomessa perhepoliittisesta näkökulmasta sekä pohditaan, millaisia haasteita heillä nyky-yhteiskunnassa on. Näiden ajatusten vastapainoksi kuvataan, millaisia keinoja lapsiperheiden tukemiseksi on sekä tuodaan esille ehkäisevän työn merkityksellisyyttä lapsiperheiden palveluissa.

Opinnäytetyö on toteutettu toimintatutkimuksena, jossa käytännön toiminta ja teoreettinen tutkimus kulkevat rinnakkain. Toimintatutkimuksen mukaisesti lapsiperheiden palveluopas valmistui sykleissä, joista jokainen sisälsi havainnointia, reflektointia, toimintaa ja tutkimusta. Lapsiperheiden palveluoppaan valmistuminen eri vaiheineen on tämän opinnäytetyön tutkimuksen ydintä. Opinnäytetyöprosessin aikana yhteistyötä tehtiin erityisesti Alajärven lastenneuvolan kanssa, mutta mukana olivat myös eri palveluiden tuottajat, Myllyvainoin ja Metsätarhan päiväkotien lapset sekä kolme Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella asuvaa alle kouluikäisten lasten vanhempaa.

Avainsanat: lapsiperheet, palvelut, opas, Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Hilla Mäkinen

Title of thesis: Everyday Life Support for Families: A Guide Regarding Services for Families with Children in the Lake Ostrobothnia Region

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2016

Number of pages: 49

Number of appendices: 1

This thesis was carried out as a response to the call for providing parents information on the services of under school-aged children and families. The demand for such information was noticed by the maternity and child welfare clinics of the co-operation district of Järvi-Pohjanmaa. The aim of this thesis was to compile a comprehensive and explicit service guide of the facilities for families with children. The service guide is targeted at the families living in the district but also to the professionals working among the families. By offering information on the existing facilities, the service guide is aimed to ease and enrich the everyday life of families with young children. The objective of extending the knowledge of the service supply is to help the families to take the first step in using the facilities offered and also to increase the opportunities to do preventive work. While families find the facilities immediately when needed, the professionals are able to support them as early as possible.

The theory part of the thesis presents the requirements of the families living in the co-operation district of Järvi-Pohjanmaa, to which the service guide is believed to be able to answer. The situations of the Finnish families with children are discussed from the perspective of family policy. In addition, the challenges that families come across in the modern society are reflected on. In counterbalance to these thoughts, the means of support the families with children are described and the significance of the preventive work in family services is highlighted.

This study was carried out as an action research, where practice and theoretical study are used side by side. According to action research, the service guide of families with children was completed in a cycle process which included observation, reflection, action and investigation. Accomplishing the service guide for families with children was the primary aim of this thesis. This study was completed in collaboration with the child welfare clinic of Alajärvi but also with several service providers, the children from Myllyvainio and Metsätarha day care centers and three parents with under school-aged children living in the co-operation district of Järvi-Pohjanmaa.

Keywords: family, services, guide book, Järvi-Pohjanmaa

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ.....	3
1 JOHDANTO.....	4
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	5
2.1 Lapsiperheiden palveluoppaan tarve ja tavoitteet.....	5
2.1 Taustatietoa Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueesta.....	8
3 LAPSIPERHEET SUOMESSA.....	12
3.1 Erilaisia perheitä.....	12
3.2 Perhepolitiikka.....	14
3.3 Lapsiperheet nyky-yhteiskunnan haasteiden keskellä.....	17
4 LAPSIPERHEIDEN ARJEN TUKEMINEN.....	21
4.1 Lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalvet.....	21
4.2 Ehkäisevä työ lapsiperheiden palveluissa.....	25
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	29
5.1 Kehittämistyö.....	29
5.2 Toimintatutkimus opinnäytetyönä.....	30
5.3 Lapsiperheiden palveluoppaan valmistuminen.....	32
5.3.1 Yhteydenotot sähköpostitse.....	33
5.3.2 Tapaamiset kasvotusten.....	35
5.3.3 Perhepalveluoppaan kuvittaminen.....	38
5.3.4 Yhteistyötahon ja vanhempien kommentit.....	39
5.3.5 Palveluoppaan viimeistely ja taitto.....	41
5.3.6 Valmis perhepalveluopas.....	41
6 POHDINTA.....	43
LÄHTEET.....	45
LIITTEET.....	49

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe, *Tukea perheiden arkeen: opas lapsiperheiden palveluista Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella*, kehittyi kentältä nousseesta tarpeesta. Minulle aihetta tarjosi Alajärven johtava sosiaalityöntekijä, joka kannusti ottamaan yhteyttä paikkakunnan lastenneuvolan terveydenhoitajiin. Ajatuksena oli, että koaisiin kattavan ja selkeän paketin niistä palveluista yksin kansiin, joita alueella on tarjolla pikkulapsiperheille. Palveluopasta tullaan jakamaan Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen neljän lastenneuvolan kautta erityisesti niihin perheisiin, joihin on tulossa vauva sekä perheille, jotka ovat muuttaneet alueelle. Lisäksi sähköinen versio oppaasta mahdollistaa sen, että se on muidenkin käytettävissä.

Opinnäytetyön keskeisenä ajatuksena on palvelujärjestelmän selkiyttäminen niin lapsiperheille kuin ammattilaisillekin. Palveluoppaan tehtävänä on auttaa vanhempia löytämään ne palvelut, joita he tarvitsevat. Tavoitteena on, että tämä ehkäisee perheiden huolia kasvamasta liian suuriksi: kun perheet löytävät oikeanlaisen palvelun ja avun äärelle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, eivät ongelmat pääse paisumaan. Tämän puolestaan toivotaan tuovan helpotusta perheiden parissa toimiville ammattilaisille, kun heidän resurssinsa eivät kulu ongelmien hoitamiseen, vaan he pääsevät tekemään ehkäisevää työtä ja löytävät apua tarvitsevat perheet mahdollisimman aikaisin.

Opinnäytetyön teoriaosassa avataan niitä lapsiperheiden tarpeita, joihin perhepalveluoppaalla pyritään vastaamaan. Lisäksi siinä on kuvattu, millaisia haasteita ja tehtäviä lapsiperheillä nyky-yhteiskunnassa on sekä pohdittu ehkäisevän työn merkitystä lapsiperheiden palveluissa.

Opinnäytetyö on toteutettu toimintatutkimuksena, jossa käytännön toiminta ja teoreettinen tutkimus kulkevat rinnakkain. Tutkimuksen ytimessä ovat ne eri vaiheet, joiden myötä lapsiperheiden palveluopas syntyi. Luvussa viisi on avattu toimintatutkimuksen teoriaa ja taustaa tarkemmin sekä kuvattu palveluoppaan valmistuminen vaiheittain.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Lapsiperheiden palveluoppaan tarve ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarve nousi Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen äitiys- ja lastenneuvoloiden havahtuessa, kuinka hajanaisina lapsiperheiden palvelut näyttäytyvät. Tämä huomio tehtiin vanhemmille teetetyn kyselyn perusteella, jossa yhtenä kohtana kartoitettiin vanhempien tietoisuutta alueen palveluista. Neuvolat toivoivat, että joku kokoaisi yksiin kansiin ne palvelut ja etuudet, joita lapsille ja perheille on tarjolla. Ajatuksena oli, että niin perheet kuin ammattilaisetkin saisivat käyttöönsä sellaisen oppaan, joka selkiyttäisi laajaa ja monimutkaista palvelujärjestelmää.

Palvelujärjestelmän pirstaleisuus sekä yhteiskunnan monimutkaistuminen haastavat lapsiperheiden arkea. Pahimmillaan voi käydä niin, että avun ulkopuolelle jäävät ne, jotka sitä eniten tarvitsevat, sillä he eivät tiedä, mistä ja millaisia palveluita löytyy. On havaittu, että satsaaminen lapsiin ja lapsiperheisiin on ehdottomasti kannattavaa, sillä hyvin tehty työ lasten parissa ja annettu tuki lapsiperheille näkyvät yhteiskuntamme hyvinvoinnissa. Huolimatta siitä, että lasten terveys ja hyvinvointi ovat viime vuosina parantuneet, joukko lapsia voi yhä huonommin. (Perälä ym. 2011, 7.) Lasten hyvinvoinnista ja kasvatuksesta päävastuu on vanhemmilla, johon yhteiskunta pyrkii tarjoamaan tukea muun muassa järjestämällä ja ylläpitämällä erilaisia palveluita. Sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttäjinä lasten, nuorten ja perheiden osuus on merkittävä (Perälä ym. 2011, 17), minkä vuoksi on tärkeää, että perheet löytävät tarvitsemansa palvelut helposti ja vaivattomasti.

Palveluiden tehtävä on ennen kaikkea ehkäistä terveyserojen kasvamiselta sekä eriarvoistumiselta (Perälä ym. 2011, 7). Tässä opinnäytetyössä palveluilla tarkoitetaan niitä toiminta- ja tukimuotoja sekä etuuksia, joita lapsiperheille on tarjolla. Opinnäytetyön teoriaosassa on pääasiassa käsitelty palvelujärjestelmää yleisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta. Lapsiperheiden palveluoppaaseen on kuitenkin koottu laajasti Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueelta löytyviä lasten ja perheiden palveluita: sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi sieltä löytyy myös kattavasti tietoa alueen harrastusmahdollisuuksista sekä seurakuntien tarjoamista palveluista. Jotta opas olisi nimensä mukaisesti perhepalveluopas, sen loppuun on

koottu myös sellaisia keskeisiä palveluita, joita vanhemmat voivat tarvita haasteellisissa elämäntilanteissa. Keskeisenä ajatuksena tässä on se, että vanhempien hyvinvointi on koko perheen hyvinvoinnin perusta, minkä vuoksi näistäkin palveluista tiedottaminen on tärkeää.

Hyvin järjestettynä palvelut tuovat säästöä yhteiskunnallemme. Sen sijaan huonosti järjestettynä palvelut lisäävät pahoinvointia ja aiheuttavat lisäkustannuksia. Palveluista tiedottaminen sekä palveluiden saavutettavuus ovat oleellinen osa palveluiden onnistunutta järjestelyä. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän tutkimuksen mukaan (Perälä ym. 2011, 81) palveluista tiedottaminen vanhemmille on yksi keskeisin kehittämisalue kunnissa ja palvelujärjestelmässä. Tässä opinnäytetyössä syntyneellä lapsiperheiden palveluoppaalla tartutaan tähän epäkohtaan ja tuodaan perheille tietoa Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella tarjottavista lasten ja perheiden palveluista. Perhepalveluopas toimii ikään kuin palveluohjauksen välineenä ja apuna erityisesti lastenneuvolalle, jolla on palveluiden tiedottajana melko tärkeä rooli.

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue on muodostettu vuonna 2009, mistä lähtien alueen palvelut on järjestetty tilaaja-tuottajamallilla (ks. sivu 9). Alueen laajuus sekä palveluiden toteuttaminen tällä tavalla tuovat haasteita vanhemmille, mikä voi olla jopa nostamassa palveluiden käytön kynnystä. Lapsiperheiden palveluoppaan pyrkimyksenä on auttaa erityisesti pikkulapsiperheitä löytämään palvelut, mutta myös madaltaa kynnystä niiden käyttämiselle. Tavoite on tärkeä, sillä Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän tutkimuksen (Perälä ym. 2011, 81) mukaan vanhemmat kokevat pelkästään tiedon saamisen palveluista voimaannuttavana sekä olevan vahvasti yhteydessä ongelmien omatoimiseen ratkaisuun ja itsehoitoon. Eli kun perheet saavat tietoa palveluista, he osaavat hakeutua niiden pariin ja saavat apua tilanteeseensa tarpeeksi ajoissa. Tämä tuo palveluoppaalle tärkeän ennaltaehkäisevän merkityksen. Samaisessa tutkimuksessa (Perälä ym. 2011, 81) todetaankin, että esimerkiksi avoimen varhaiskasvatuksen osalta palvelun tiedolla, käytöllä sekä tyytyväisyydellä on vahva yhteys toisiinsa.

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen äitiys- ja lastenneuvoloissa on havaittu, että kynnyksen ollessa matala palveluiden käytölle, myös heidän työnsä helpottuu, sillä vanhempia päästään auttamaan varhaisemmassa vaiheessa. Tätä samaa

näkökulmaa korostaa uudistunut sosiaalihuoltolaki (L 1301/2014), jossa yhtenä keskeisenä tavoitteena on perhepalveluiden painopisteen muuttaminen korjaavasta työstä ehkäisevään (Sosiaalihuoltolaki uudistuu: Lapsiperheet, 2015). Ammatillaisen näkökulmasta ehkäisevää työtä voi olla lisäksi esimerkiksi se, että osaa neuvoa perheitä virkistävän harrastuksen ja mukavan tekemisen pariin. Näistä palveluista ammattilaisillakaan ei välttämättä ole sen kummemmin tietoa, joten palveluopas voi näin ollen toimia oivallisena työkaluna ja apuna heillekin.

Palveluista on toki tiedotettu ennemminkin, mutta hyvin epämääräisesti ja hajanaisesti. Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen perheet ovat tähän saakka voineet löytää tietoa palveluista muun muassa Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen internetsivuilta (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue), verkkopohjaisesta perhekeskuksesta Kersanetistä (Vasti 2015), paikallislehdistä, sosiaalisesta mediasta, puskaradion välityksellä toisilta vanhemmilta tai äitiys- ja lastenneuvolasta. Neuvoiloissa on hyvin tavanomaista, että odotusaikana perheisiin jaetaan runsaasti erilaisia oppaita, esitteitä ja lappuja. Epämääräinen paperipino saattaa kätkeä alleen monia palveluita, joita vanhemmat ehkä tarvitsevat, mutta eivät tavoita. Lippuset ja lappuset katoavat tai kenties jäävät noteeraamatta – näin ainakin itselleni kävi. Oma kokemukseni innostikin opinnäytetyöhön tarttumisessa ja oppaan toteuttamisessa juuri tämän epäkohdan poistamista pidin tärkeänä.

Palveluoppaan tarkoituksena on helpottaa Alajärven kaupungin sekä Soinin ja Vimpelin kuntien lapsiperheiden arkea tarjoamalla heille ne palvelut kätevästi yksissä kansissa, joita alueelta löytyy. Tavoitteena on, että opas säästää vanhempien voimavaroja ja aikaa tarvittavien palveluiden etsimiseltä sekä yksinkertaisimmillaan yhteystietojen löytämiseltä. Lisäksi vanhemmat voivat löytää oppaasta tietoa myös sellaisista palveluista, joita eivät mahdollisesti tieneet alueella olevankaan. Tämä lisää parhaimmillaan joidenkin palveluiden asiakaskuntaa, mikä puolestaan varmistaa niiden pysyvyyden ja jatkuvuuden alueella.

Opas rajautui alle kouluikäisten lasten palveluihin. Keskeisimpänä rajaukseen vaikuttavana tekijänä oli se, että palveluopasta jaetaan lähtökohtaisesti Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen neljän lastenneuvolan kautta niihin perheisiin, joihin on tulossa vauva. Siinä elämäntilanteessa perheet tuskin kaipaavat tietoa esimerkiksi kouluun menosta. Rajauksesta huolimatta oppaassa on kuitenkin hyö-

dyllistä tietoa kaikille alle kouluikäisten sekä jo kouluikäisissä olevien lasten vanhemmille esimerkiksi alueen harrastusmahdollisuuksista tai niistä palveluista, joita voidaan tarvita vaikkapa lapsen sairastuessa.

Oppaan rakenteen ulkoasun suhteen ei yhteistyötaholta tullut erityistoiveita. Lähtökohtana oli kuitenkin koota kattava, mutta selkeä paketti lapsiperheiden palveluista yhteystietoineen. Palveluopas rakentui sillä ajatuksella, että se on kiinnostava, käyttäjäystävällinen sekä perheiden arkeen sopiva. Ajatuksena oli nähdä palvelut käyttäjistä käsin, eikä niinkään esitellä palveluita palvelujärjestelmälähtöisesti. Tällaista käyttäjäystävällisempää otetta on pyritty tuomaan luovalla palveluiden esittämistavalla, joka parhaiten ilmenee oppaan sisällysluettelosta. Oppaan kuvituksesta vastasivat Myllyvainion päiväkodin lapset Alajärveltä sekä Metsätarhan päiväkodin lapset Vimpelistä, mikä tuo mukavalla tavalla palveluiden käyttäjien kädenjälkeä työhön.

Palveluopas julkaistaan myös Järvi-Pohjanmaan perusturvan internetsivuilla (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue), jolloin sitä on helppo päivittää tarpeen vaatiessa. Sähköinen versio mahdollistaa myös sen, että se on alueen kaikkien vanhempien käytettävissä, eikä vain niiden, joille se neuvolan kautta annetaan.

2.1 Taustatietoa Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueesta

Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevaa Alajärven kaupungin sekä Soinin ja Vimpelin kunnan muodostamaa lähes 16 000 asukkaan aluetta kutsutaan Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueeksi (Mäntylä 2009, 7). Tilastokeskuksen (Kuntien avainluvut, 2015) mukaan vuoden 2013 lopussa Alajärvellä oli asukkaita 10 227, Vimpelissä 3 171 ja Soinissa 2 284. Luonnonolojen puolesta alue on rikasta ja vaihtelevaa. Koska Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue sijaitsee maakuntakeskuksista etäällä, se pyrkii tarjoamaan asukkailleen paitsi turvallisen asuin- ja kasvuympäristön myös monipuoliset palvelut. Kuntien asutus onkin keskittynyt palveluiden lähelle keskustoihin, mutta erityisesti Alajärveltä sekä jonkin verran myös Vimpelistä ja Soinista löytyy yhä elinvoimaisia kyliä, joiden asukkailla on aktiivista toimintaa. Suurin osa alueen väestöstä asuu rivi- ja pientaloissa. Sen sijaan vuokra-

asunnoissa asutaan huomattavasti vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. (Yhdessä toimien lasten ja perheiden tueksi, 10.)

Kuvio 1. Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue sekä lähimmät maakuntakeskukset (Mäntylä 2009,7).

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue on toiminut vuodesta 2009 lähtien. Tuolloin kunnat yhdistivät koko palvelutuotantonsa yhteisiin lautakuntiin, jonka jälkeen alueen palvelut on järjestetty tilaaja-tuottajamallilla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kunnat määrittävät palveluiden tason ja tarpeensa itse, jotka yhteiset tuottajat tuottavat. Yhteislautakunnassa on jokaisesta kunnasta neljä jäsentä ja jokainen kunta organisoii tiettyjä lautakuntia. Alajärvi organisoii maaseutu-, perusturva- ja sivistyslautakuntaa, Soini puolestaan teknistä ja vapaa-aikalautakuntaa ja Vimpeli rakennus- ja ympäristölautakuntaa. Yhteistoiminnasta huolimatta kunnilla on edelleen itsenäiset omat valtuustot, hallitukset, tarkastuslautakunnat sekä vaalitoimielimet. Ennen yhteistoiminta-alueeksi siirtymistä kuntien taloutta ja toimintaa ohjasi perinteinen talousarviomalli ja palvelut tuotettiin itse. Nyt palveluiden kustannukset ovat kuntien talousarvioissa ostopalvelumäärärahoina eli valtuustot päättävät hinnasta ja laadusta ja lautakunnat puolestaan siitä, miten nämä käytännössä toteutetaan. (Mäntylä 2009, 7-8.) Tilaaja-tuottajamallilla järjestettynä palvelut saattavat näyttää ja tuntua hankalilta tai vaikeasti saavutettavilta käyttäjilleen, mihin viittaa esimerkiksi tämän opinnäytetyön tarve.

Mäntylän (2009, 5–8) mukaan Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen perustamisen taustalla on useita tekijöitä, joista keskeisimpänä hän näkee Paras-hankkeen. Hankkeen yhtenä merkittävänä vaikuttimena puolestaan oli huoli väestön nopeasta ikääntymisestä. Kun 65 vuotta täyttäneiden osuus oli vuoden 2013 lopussa koko maassa 19,4 %, vastaava luku oli Alajärvellä 26,6 %, Vimpelissä 23,5 % ja Soinissa 22,9 % (Kuntien avainluvut, 2015). Koska vuosien 2005 ja 2020 välillä yli 85-vuotiaiden määrän odotetaan lähes kaksinkertaistuvan, odotettavissa on kustannusten kasvaminen ja keskittyminen vanhemman väestön palveluihin. Samanlaisesti työikäisten määrän odotetaan laskevan entisestään merkittävästi. Siksi jo yhteistoiminta-aluetta perustettaessa sen tärkeimpänä tavoitteena ja koko alueen mahdollisuutena nähtiin toimintaedellytysten ja tuottavuuden vahvistaminen. (Mäntylä 2009, 9-10.)

Yhteistoiminta-alueen perustamisvaiheessa Mäntylä (2009, 11) arvioi kuitenkin väestön ikärakennemuutoksen niin haasteelliseksi, ettei uskonut sen muodostamisen korjaavan koko tilannetta. Nyt jo voidaan todeta, että arvio on osunut kutaquinkin oikeaan. Taloudellinen huoltosuhde on alueella koko maan keskiarvoa 1,32 suurempi: työvoiman ulkopuolella tai työttömänä on yhtä työntekijää kohti Alajärvellä 1,74, Vimpelissä 1,66 ja Soinissa 1,91 ihmistä. Näitä lukuja selittää osittain myös 0-14-vuotiaiden, mutta erityisesti eläkkeellä olevien maan keskiarvoa korkeampi määrä. (Kuntien avainluvut, 2015.)

Tällä hetkellä tilanne Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella näyttää vahvasti siltä, että nykymuotoinen yhteistoiminta kuntien välillä olisi päättymässä. Jo yhteistoiminta-aluetta perustettaessa alueen tilanteeseen Mäntylä (2009, 11) näki tulevaisuuden ratkaisuina nykyistä tehokkaamman palvelutuotannon sekä lainsäädännölliset päätökset, jotka määritellävät subjektiiviset oikeudet uudelleen. Sen sijaan hän arvioi, etteivät kunnat pysty omilla päätöksillään korjaamaan sitä epätasapainoa, jonka ikärakenteen muuttuminen ja käytettävissä olevien resurssien määrä aiheuttavat. Nyt sekä Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella että koko maassa muutenkin tilanne näyttää olevan menossa juuri Mäntylän arvioimaan suuntaan, sillä merkittävät muutokset ovat käsillä jokaisessa Suomen kunnassa hallituksen kaavaileman sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutuksen (Sote- ja aluehallintouudistus) myötä.

Uusi palvelurakenne sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta tulee perustumaan kuntaa suurempiin itsehallintoalueisiin, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että julkisista sosiaali- ja terveyspalveluista vastaavat niin sanotut sote-alueet, joiden päätöksenteko kuuluu kunkin alueen vaaleilla valitsemille valtuustoille. Sote-alueet tuottavat palvelunsa itse, mutta ne voivat käyttää palveluiden tuottamiseen myös yksityisen tai kolmannen sektorin palveluntuottajia. Sote-uudistusta valmistellaan perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehulan johdolla ja uudistus etenee vaiheittain. (Sote- ja aluehallintouudistus.) Palveluiden tiedottamisen merkitys korostuu erityisesti nyt, kun käsillä ovat merkittävät uudistukset. On tärkeää huolehtia, että kuntalaiset tietävät, mistä ja millaista palvelua he saavat muutoksista huolimatta.

3 LAPSIPERHEET SUOMESSA

3.1 Erilaisia perheitä

Perheen määritelmä on kirjava niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Kaikkia tyydyttävää määritelmää on lähes mahdotonta ja ehkä tarpeetontakin laatia, sillä erilaiset asiat ovat tarkoituksenmukaisia eri ympäristöissä. Erilaisten kulttuurien kesken tehdyt määritelmät saivat luultavasti aikaan erimielisyyksiä, tarpeettomia rajoja sekä vääriä tulkintoja välttämättömistä elämisen ehdoista ja edellytyksistä. Perhetutkijoiden mukaan perheellä viitataan sen eri tehtäviin ja ulottuvuuksiin, joita voivat esimerkiksi olla asuminen, parisuhde, sukupolvien välinen suhdetoimintajärjestelmä, sukulaisuusjärjestelmä tai kotitalous. Suomessa ja monissa muissa teollistuneissa yhteiskunnissa perhe on ensisijaisesti sosiologinen ja psykologinen käsite, johon liittyy erilaisia tunteita ja arvoja. Yhteenkuuluvuuden tunne synnyttää perheen, joka puolestaan on pitkälti kulttuurin sekä sen roolien ja normien muovaama. (Lammi-Taskula 2011, 17–18.)

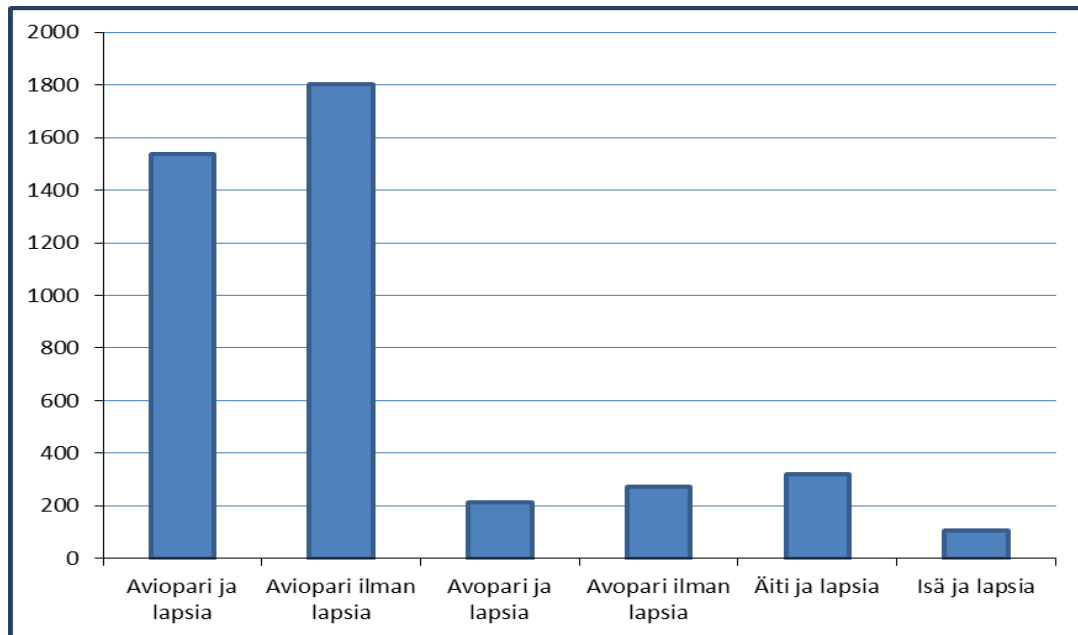
Tavanomaisesti Suomessa perheellä tarkoitetaan avio- tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevia henkilöitä sekä heidän mahdollisia lapsiaan tai toista vanhempaa mahdollisten lasten kanssa. Lapsiperheellä tarkoitetaan puolestaan perhettä, jossa on yksi tai useampi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi. Heidän lukumääränsä muodostaa lapsiperheen lapsiluvun. Perhetilastoissa lapseksi lukeutuvat vanhempiansa kanssa asuvat biologiset lapset, ottolapset sekä toisen puolison biologiset lapset ja ottolapset. (Suomen virallinen tilasto.)

Suomessa oli erilaisia perheitä vuonna 2014 noin 1,5 miljoonaa. Lapsiperheitä oli puolestaan 574 000 ja lapsiperheisiin kuului 40 prosenttia väestöstä. (Perheitä on 1,5 miljoonaa, 2015.) Vuonna 2014 Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella oli 1 480 lapsiperhettä. Lapsiperheiden prosentuaalinen osuus on pienempi alueen väkilukuun suhteutettuna kuin vastaava prosenttiluku koko maassa. 0-6-vuotiaita alueen lapsista oli 1 222, josta Alajärvellä 839, Vimpelissä 205 ja Soinissa 178. (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.)

Taulukko 1. 0-6 -vuotiaiden sekä lapsiperheiden prosentuaalinen osuus väestöstä vuonna 2014 (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet).

ALUE	0-6 -vuotiaiden % -osuus väestöstä	Lapsiperheiden % -osuus väestöstä
Alajärvi	8,2 %	35,3 %
Soini	7,8 %	34,4 %
Vimpeli	6,6 %	33,4 %
Koko maa	7,7 %	38,9 %

Viimeisen vuosikymmenen aikana lapsiperheiden määrä on kääntynyt hitaaseen laskuun, johon on vaikuttanut muun muassa syntyvien ja täysi-ikäistyvien määrät sekä kansainvälinen muuttoliike. Vuonna 2013 keskimääräinen lapsiluku oli 1,84 ja lapsiperheiden määrän pienenemisestä huolimatta luku ei ole merkittävästi muuttunut. (Lapsiperheiden määrä vähenee edelleen, 2014.) Monia tahoja huolestuttaa väestön ikärakenteen nykyinen kehitys, sillä sen uskotaan pitkällä aikavälillä johtavan suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin väestön vanhetessa ja väestönkasvun hidastuessa. Ihanteellisena keskimääräisenä lapsilukuna pidetäänkin 2,1 lasta naista kohden. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 58.) Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella nämä väestön ikärakenteeseen liittyvät haasteet ovat jo konkretisoituneet, vaikka alueelta löytyy koko maahan verrattuna vielä varsin suuriakin perheitä. Vuonna 2014 neljän tai useamman lapsen perheitä alueella oli 13,8 %, kun vastaava luku koko maassa oli 5,1 % (Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat).

Kuvio 2. Perheet tyypeittäin Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella vuonna 2014 (Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat).

Maaseudulla asuminen, avioliitto ja suuri lapsiluku kuvasivat hyvin Suomalaista lapsiperhettä sata vuotta sitten (Lapsiperhe Suomessa). Vaikka perhekäsitys onkin noilta ajoilta moninaistunut, on se meillä vielä varsin suppea verrattuna useisiin muihin maihin. Ydinperhe eli vanhempien ja lasten muodostama perhe luo yhä tyypillisimmin käsityksemme perheestä. (Infopankki, 2014.) Alajärvellä, Vimpelissä ja Soinissa, kuten koko maassa muutoinkin, lapsiperheiden yleisin perhemuoto on yhä avioparin perhe (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet).

3.2 Perhepolitiikka

Kautta aikojen jokaisen vanhemman toive on ollut, että omat lapset täyttäsivät ne odotukset, jotka yhteiskunta asettaa ja jotka ovat välttämättömiä siinä selviytymiselle. Vanhempien lisäksi toiveen jakavat myös lasten kanssa toimivat ammattilaiset: päivähoitotoimi, opetustoimi sekä sosiaali- ja terveydenhuolto. Yhteiskunta pyrkii tavoitteeseensa niin sanotuin perhepoliittisin keinoin, jonka juuret ovat 1930-luvulla. Maailmansotien välillä käytiin huolestunutta väestöpoliittista keskustelua liian alhaisesta syntyvyydestä. Toisen maailmansodan jälkeen syntyvyys kääntyi kuitenkin vahvaan nousuun, jolloin muodostuivat tämän päivän suuret ikäluokat.

Tultiin tilanteeseen, että perheitä oli tuettava. Esimerkiksi lapsilisää on alettu maksaa vuonna 1948. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 58.)

Perhepolitiikalla tarkoitetaan yksinkertaisesti yhteiskunnan perheille suuntaamaa tukea (Lammi-Taskula 2011, 22). Konkreettisia perhepoliittisia keinoja ovat taloudellinen tuki, perheille tarjottavat palvelut sekä perhevapaat (Suomen perhepolitiikka 2013, 6), joista erityisesti subjektiivinen päivähoito-oikeus ja perhevapaat ovat perhepolitiikan kulmakiviä (Salmi & Närvi 2014, 413). Näillä eri tavoilla yhteiskunta pyrkii hälventämään lapsiperheiden ja muun väestön välistä tuloeroa sekä osoittamaan vastuun lasten hyvinvoinnin jatkumisesta (Suomen perhepolitiikka 2013, 6). Vuonna 2004 käynnistetyssä Väestöliiton perhepoliittisessa ohjelmassa keskitytäänkin tukemaan lapsiperhettä suunnittelevia sekä perheellisiä (Väestöliitto 2007, 2-3). Forss ja Vatula-Pimiä (2014, 58–59) tuovatkin esille usean eri tahon huolen siitä, että suomalaisten ensisynnyttäjien keski-ikä on kohonnut 28,5 vuoteen. Nuorille ammatin, työpaikan ja kodin hankkiminen ovat tärkeitä ennen perheen perustamista, sillä opiskelun ja perhe-elämän yhteensovittaminen koetaan liian haastavaksi. Muun muassa tämänkaltaisiin haasteisiin pyritään perhepoliittisin keinoin löytämään perheitä ja perheellistymistä suunnittelevia tukevia sekä kannustavia ratkaisuja. Toimivien palveluiden ja tukimuotojen lisäksi olisi tärkeää, että nuorillakin olisi saatavilla tietoa siitä, miten monipuolisesti yhteiskunta tukee perheitä. Tämä voisi rohkaista perheen perustamisesta haaveilevia nuoria.

Suomalaisen perhepolitiikan keskeisenä pyrkimyksenä on lapsen kasvuympäristön turvaaminen sekä vanhempien taloudellisten ja henkisten valmiuksien takaaminen perheen perustamiselle ja lasten kasvatukselle suotuisiksi. Perhepolitiikasta sekä lapsiperheiden kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja sen kehittämisestä vastaavat hallinnollisesti sekä sosiaali- ja terveysministeriö (STM) että muut ministeriöt. Lapsiperheiden toimeentulon takaa ja sosiaali- ja terveyshuollon palveluista ministeriö on erityisvastuussa. Viime vuosina perhepolitiikan keskeisiksi teemoiksi ovat nousseet työn ja perheen yhteensovittaminen, toimeentulon turvaaminen lapsiperheille sekä isyyden vahvistaminen. (Suomen perhepolitiikka 2013, 6.) Erityisesti työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on haaste kaikille kehittyneille yhteiskunnille, johon tarvitaan pitkäjänteistä ja rakenteellista yhteiskunnallista tukea (Lammi-Taskula 2011, 24).

Lähes keskeisimmin lasten ja perheiden asemaa ja oikeuksia säätelevät suomalaisessa yhteiskunnassa useat eri lait. Vuonna 1984 säädetty laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) on näistä lähes merkittävin. (Forss & Vatulala-Pimiä 2014, 60–61.) Myös muita lapsen ja perheen kannalta tärkeitä lakeja on runsaasti, kuten esimerkiksi päivähoitolaki (36/1973), perusopetuslaki (21.8.1998/628), lastensuojelulaki (13.4.2007/417), sosiaalihuoltolaki (1301/2014) sekä laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812).

Lakien lisäksi myös hallitusohjelma sekä muut poliittiset päätökset vaikuttavat lasten ja perheiden tilanteeseen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi nyt pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmaan on kirjattu yhdeksi kärkihankkeeksi lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma, jonka keskiössä ovat monimuotoiset perheet sekä lapsen edun edistäminen. Sen tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta sekä mataloittaa palveluiden käytön kynnyksiä, pyrkien järjestämään ne lapsi- ja perhelähtöisesti hallintorajat ylittäen. Muutosohjelmassa painotetaan myös varhaiskasvatuksen ja koulun kehittämistä lapsen hyvinvointia parantavaan suuntaan. Lisäksi erotilanteissa lapsen etu ja oikeus molempiin vanhempiin pyritään turvaamaan. (Ratkaisujen Suomi, 2015, 19.) Tällaisia tavoitteita lukiessa herää väistämättä ajatus, millaisin välinein ne saavutetaan ja jäävätkö ne kenties pelkiksi puheiksi. Kuitenkin esimerkiksi tämä opinnäytetyö on esimerkki käytännön välineestä, jonka avulla pyritään madaltamaan vanhempien kynnyksiä palveluiden käytölle. Uskonkin, että tiedon viemisellä on keskeinen rooli tähän tavoitteeseen pyrittäessä.

Lapsiperheiden palvelut ovat olleet ja tulevat olemaan Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella päätösten ja muutosten myllertäminä usein, eikä alue muuhun maahan nähden tee poikkeusta. Tällä hetkellä Alajärvellä, Vimpelissä ja Soinissa sosiaali- ja terveystalvet toimivat melko hyvin jokaisessa kunnassa (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue), mutta esimerkiksi vapaa-ajan palvelut voivat olla pitkienkin välimatkojen päässä osalle käyttäjistä. Nyt kun näyttää siltä, että sote-alueista muodostuu vielä yhteistoiminta-alueita laajempia, pelkona on, että myös sosiaali- ja terveystalvet karkaavat kohtuuttoman kauaksi käyttäjiltään. Tällöin palvelurakennemuutos (Sote- ja aluehallintouudistus) on viemässä ihmisiä muun muassa tasa-arvo- tai asiakaslähtöisyysnäkökulmista juuri päinvastaiseen suuntaan kuin mihin hallitusohjelmassa (Ratkaisujen Suomi, 2015, 18) sen kuvataan

pyrkivän. Herää myös kysymys, ovatko hyvätkin uudistukset sekä tarvittavat säästöt kuitenkin lisäämässä esimerkiksi lapsiperheiden palvelutarpeita alueella ja toisaalta aiheuttamassa paineita palveluiden järjestämisestä? On selvää, että pitkät etäisyydet palveluihin toisivat monenlaisia haasteita perheiden arkeen. Sen lisäksi, että niiden käyttö hankaloituisi, myös vanhempien työmatkat saattaisivat pidentyä. Tämä puolestaan venyttäisi työ- ja hoitopäiviä sekä vähentäisi huomattavasti perheiden yhteistä aikaa, mikä toisi haasteita myös palveluiden järjestämiseen. Joudutaanko esimerkiksi niitä palveluita tulevaisuudessa järjestämään myös iltaisin, joita nyt on tarjolla vain virka-aikoina? Esimerkiksi tästä näkökulmasta on helppo havaita, kuinka koko yhteiskunnassa, sosiaalipolitiikassa ja yhteiskuntapolitiikassa perheiden huomioiminen on tärkeää.

3.3 Lapsiperheet nyky-yhteiskunnan haasteiden keskellä

Lapsiperheiden arkea rytmittävät samanaikaisesti perhe- ja työelämä sekä vapaa-ajan toiminnot, joiden puitteissa pyritään löytämään arjessa toimiva kokonaisuus (Helminen 2006, 28). Tiivis arki luo monenlaisia paineita ja haasteita perheille ja vanhemmille. Epävarmuus vanhempana, vanhemmuuden roolin sovittaminen arkeen, työn- ja perhe-elämän yhdistäminen sekä vaikeus hallita tunteita ongelmatilanteissa ovat nousseet erityisesti aikamme vanhemmuutta kuormittaviksi asioiksi. Nämä haasteet puolestaan heijastuvat hankaluutena löytää aikaa lapsille, mikä edelleen vaikeuttaa turvallisen suhteen rakentamista vanhemman ja lapsen välille. (Halme, Perälä & Laaksonen 2010, 18.) Helmisen (2006, 31) mukaan julkisessa keskustelussa nousevat vanhemmuutta haastavina tekijöinä esille erityisesti vanhemmuuden katoaminen, vanhempien uusavuttomuus, kiire, väsymys sekä rajojen asettamisen hankaluus. Myös ongelmien kasautuminen sekä perheiden huono-osaisuuden lisääntyminen nousevat hänen mukaansa usein esille.

Todellisuudessa suurin osa lapsiperheistä voi hyvin, sen sijaan osa voi aikaisempaa huonommin (Helminen 2006, 28). Myös lasten hyvinvointi ja terveys ovat Suomessa viime vuosina parantuneet. Terveyserot ovat puolestaan kasvaneet ja huonosti voivat lapset voivat entistäkin huonommin. Lasten lisääntyneen pahoinvoinnin taustalla ovat luultavasti vaikuttamassa kuntien päätökset supistaa ennal-

taehkäisevistä palveluista, mikä on johtanut ongelmien myöhäisempään havaitsemiseen ja korjaavaan työhön siirtymiseen. Tämä on korostanut hyvinvointipolitiikan merkittävää yhteyttä lapsiperheiden hyvinvointiin entisestään. (Halme ym. 2010, 17–18.) Koska kuitenkin vanhemmilla on päävastuu lastensa hyvinvoinnista, ei lasten ja perheiden moninaisia ongelmia voida yksiselitteisesti sysätä yhteiskunnan harteille.

Lapsuus sijoittuu nykyisin perheeseen, päivähoitoon ja kouluun. Forss ja Vatula-Pimiä (2014, 60) toteavat, että lapsen hyvästä hoidosta ja huolenpidosta on jo hyvin laaja ja yhtenäinen käsitys. Heidän mukaansa sen sijaan keskustelua herättää se, miten vanhemmat jaksavat vanhemmuutta työelämän muutosten ja tehokkuusvaatimusten keskellä sekä työttömyyden, yksinhuoltajuuden tai muiden sosiaalisten riskien kohdatessa. Lisäksi he muistuttavat, että monenlaiset uhat yhteiskunnassamme voivat olla vaarantamassa lapsiperheiden ja lasten hyvinvointia, joista esimerkkeinä taloudellinen eriarvoisuus, vanhempien lisääntyneet päihde- ja mielenterveysongelmat sekä perheväkivalta. Halme ym. (2010, 18) kiteyttävätkin, että hyvin monet tekijät haastavat perheidemme arkea.

Ruuhkavuodet, jatkuva kiire ja stressi luovat paineita työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiselle. Vaikka yhteiskunta tukee perheitä monenlaisin rakenteellisin järjestelyin, siitä huolimatta lapsiperheillä on runsaasti ongelmia sekä arkielämän hallinnan vaikeuksia käytännön elämässä ja arjessa (Lammi-Taskula 2011, 24). Osaltaan tätä saattaa olla selittämässä muun muassa tukiverkoston puuttuminen, kun lapsiperheet voivat asua pitkienkin etäisyyksien päässä isovanhemmistaan ja sukulaisistaan, joihin olisi helppo turvautua arjen eri tilanteissa.

Pätkätyöt ja epävarmuus töiden jatkuvuudesta ovat myös merkittävä aikamme ilmiö. Lapsiperheille tämä aiheuttaa erityisesti paineita, sillä huolehdittavana on itsen lisäksi myös muita. Työttömyys ja sen myötä taloudelliset ongelmat ovat pienten lasten vanhemmille todellinen haaste ja huolenaihe, mikä puolestaan voi olla aiheuttamassa muita vaikeuksia, kuten päihde- ja mielenterveysongelmia (Perälä ym. 2011, 38, 75). Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella on monipuolisesta teollisuudesta ja pienyrittäjyydestä huolimatta maan keskiarvoa enemmän työttömyyttä. Lisäksi tulotaso jää alle maan keskiarvoon 26 555 euroon verrattuna. (Kuntien avainluvut, 2015.) Toisaalta myös koulutustaso on alueella alhaisempaa.

Nämä kaikki tekijät heijastuvat alueen lapsiperheisiin taloudellisina ongelmina, josta pahiten kärsivät yksinhuoltajat sekä monen lapsen perheet. (Yhdessä toimien lasten ja perheiden tueksi, 10.) Taloudelliseen ahdinkoon perheet voivat hakea viimesijaista turvaa eli toimeentulotukea, jota vuonna 2013 sai koko maan lapsiperheistä 8,9 %. Alajärvellä vastaava luku oli 11,2 %, Soinissa 8 % ja Vimpelissä 6,7 % (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet), mikä kuvaa erityisesti Alajärvellä asuvien lapsiperheiden taloudellista ahdinkoa.

Teollistumisen ja kaupungistumisen myötä muuttuneen ja moniarvoistuneen yhteiskunnan tuomat vapaudet yksilöille ja perheille ovat rikastaneet perhekäsityksiä, -malleja ja rooleja. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 67.) Monimutkaistunut yhteiskunta on kuitenkin aiheuttanut sen, etteivät perheet enää tule toimeen ilman yhteiskunnan tarjoamaa tukea (Lammi-Taskula 2011, 22). Voidaankin pohtia, onko moniarvoisempi ja suvaitsevaisempi yhteiskunta osaltaan haastamassa lapsia ja perheitä, joka ilmenee muun muassa parisuhdeongelmina sekä lisääntyneinä avio- ja avoeroina (Halme ym. 2010, 18). Perheet hajoavat aikaisempaa useammin, kun kynnyks parisuhteesta lähtemiselle on madaltunut, eikä sitä enää pidetä niin paheksuttavana kuin ennen. Tähän muutokseen on luultavasti vaikuttanut myös se, että vanhemmat ovat aiempaa vähemmän sidoksissa esimerkiksi taloudellisesti tai ammatillisesti toisiinsa. Lisäksi koulutustason nousu, ammatillinen liikkuvuus sekä parantunut ja laajentunut sosiaaliturva ovat tehneet avo- ja avioerot helpommiksi. Kaiken kaikkiaan parisuhteet päätyvät eroon herkemmin, mikäli siinä ei koeta rakkaudesta ja välittämistä. Nykyisin onkin harvinaisempaa, että vanhempien parisuhde kestäisi läpi koko lasten lapsuuden. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 67.) Erot puolestaan ovat lisänneet yksinhuoltajien määrää, joita tällä hetkellä on noin 20 prosenttia (Perheitä on 1,5 miljoonaa, 2015).

Samanaikaisesti, kun parisuhteet hajoavat, on havaittavissa, kuinka lasten ongelmat ovat yhä moninaisempia ja haastavampia. Herääkin kysymys, onko perheiden rikkonaisuudella ja perhesuhteiden löyhyydellä yhteyttä lasten lisääntyneeseen pahoinvointiin? Tilastokeskuksen (Solmittujen avioliittojen määrän, 2015) mukaan vuonna 2014 solmittiin 24 462 avioliittoa, mikä oli 657 vähemmän edellisvuoteen verrattuna. Avioeroon päättyi 13 682 avioliittoa ja tilastollisesti eronneisuus on pysynyt samalla tasolla jo 20 vuoden ajan. Erotilanteet kuitenkin työllistävät nykyään

lastenvalvojia, sosiaalityöntekijöitä ja perheneuvoloita aiempaa enemmän (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 67). Tätä saattaa selittää osaltaan avoliittojen hajoamiset, joiden määrästä ei ole tarkkaa tilastotietoa.

Perhettä pidetään yhteiskunnan perusyksikkönä, jonka tärkeimpinä tehtävinä nähdään lasten kasvatuksesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen. Suomalaisissa perheissä näitä tehtäviä tehdään päivittäin hyvin erilaisissa oloissa. Viimeisen sadan vuoden aikana perheen tehtävät ovat merkittävästi muuttuneet: ennen perheet olivat suuria ja lapset osallistuivat työntekoon jo varhain. Nyt yhteiskunnan vastuulla ovat monet sellaiset tehtävät, jotka tulivat aiemmin hoidetuiksi perheen ja suvun toimesta. Nykyperheen keskeisimpänä tehtävänä sen sijaan nähdään *tunnetehtävät*. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 67.) Perhe pyrkii tarjoamaan perustan hoivalle ja huolenpidolle, mahdollisuuden pitkäjänteisiin ihmissuhteisiin, pohjan itsetunnolle ja itseluottamukselle sekä paikan rentoutumiselle. Toisaalta perhe pitää sisällään myös negatiivisia tunteita ja kokemuksia, joita ulkopuoliset eivät aina välttämättä huomaa. (Lammi-Taskula 2011, 21.) Erityisesti tähän toivon lapsiperheiden palveluoppaan tuovan Alajärven, Vimpelin ja Soinin vanhemmille sellaisia näkymiä, että tarjolla on apua ja monenlaisia palveluita, joita kannattaa hyödyntää.

Yhteiskunnan moninaistuminen on toki tuonut mukanaan hyviäkin puolia: isät osallistuvat aiempaa enemmän lasten ja kodin hoitoon, parisuhteissa puhutaan avoimemmin, eikä väkivaltaan tarvitse enää suostua. Myös yleisemmäksi muuttuneessa perhe- ja neuvolatyössä pyritään löytämään ja vahvistamaan perheiden voimavaroja ja vahvuuksia. Lisäksi perheen kriisitilanteisiin löytyy monipuolista apua, eikä avun hakemista pidetä enää niin leimaavana. On pikemminkin normaalia käydä perheneuvolassa, perheasianneuvottelukeskuksessa tai pariterapiassa sekä puhua ongelmista ja haasteista ääneen. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 68.) Maltunut kynnys eri palveluiden käytölle helpottaa ammattilaisia niiden tavoittamisessa, ketkä apua eniten tarvitsevat. Myös ehkäisevä työ mahdollistuu paremmin, kun vanhemmat ovat tietoisempia palveluista ja avoimempia niiden käytölle. Toisaalta monimutkainen palvelujärjestelmä saattaa olla jättämässä avun ulkopuolelle sitä tarvitsevia tai aiheuttamassa sen, että palveluiden käyttäjiä lähetetään palvelusta tai ammattilaiselta toiselle. Palveluiden järkevä suunnittelu sekä hyvin toteutettu tiedottaminen sekä vanhempien opastus ovat tämän vuoksi erittäin tärkeitä.

4 LAPSIPERHEIDEN ARJEN TUKEMINEN

4.1 Lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalvet

Lasten ja perheiden avun tarpeiden kasvu, palveluiden käytön ja käyttäjien aktivoituminen, vanhempien voimavarojen väheneminen sekä pirstaleinen palvelujärjestelmä haastavat yhteiskuntaa palveluiden kehittämisessä (Halme ym. 2010, 17). Yhteiskunnan tarjoaman sosiaalisen turvan merkitys korostuu erityisesti niissä tilanteissa, kun perhe kohtaa erilaisia haasteita ja kriisejä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi erilaiset sairaudet, ongelmat parisuhteessa ja erotilanteet, työttömyys, asunnottomuus, taloudellinen epävarmuus tai väkivaltaisuus perheessä. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 91.)

Keskeinen osa sosiaali- ja terveydenhuoltoa ovat sosiaali- ja terveystalvet. Käsitteenä palvelu korostaa pyrkimystä toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuolto niin, että asiakas on työn keskiössä. Toiminnan toteutumisen lähtökohtina ovat ammatillaisen sijaan asiakkaan tai potilaan ilmaisemissa tarpeissa ja toiveissa. Kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuollossa on myös sellaisia toimintoja ja toimenpiteitä, joihin ryhdytään toisen ihmisen suojelemiseksi, jolloin palveluiden asiakaslähtöisyys ei toteudu. (Lammi-Taskula 2011, 35–36.)

Valtion ja kuntien tarjoamien palveluiden sekä perheiden välinen suhde vaihtelee, sillä julkisen vallan ei tarvitse olla tuottamassa kaikkia palveluita perheille, mutta perheiden ei myöskään oleteta pärjäävän ilman niitä (Lammi-Taskula 2011, 22). Ensisijainen vastuu lapsista on vanhemmilla, sen sijaan kunnan ja valtion tehtävä on tukea perheitä järjestämällä ja ylläpitämällä asianmukaisia palveluita. (Halme ym. 2010, 18.) Suomessa valtion tuella toteutettu kunnallinen sosiaali- ja terveydenhuolto on sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän perusta. Palveluita tuottavat julkisen sektorin lisäksi yksityiset yritykset sekä laaja sosiaali- ja terveystalvetjärjestöjen kenttä. Koska sosiaali- ja terveystalvetpalveluiden järjestäminen on kuntien vastuulla, niissä voi olla kuntakohtaisia eroja. (Suomen perhepolitiikka 2013, 10.)

Tarkasteltaessa tietyn paikkakunnan palvelutarjontaa on lähdettävä liikkeelle siitä, millainen käyttäjäkunta alueella asustaa. Huomioon otettavia piirteitä voivat olla

muun muassa väestön ikärakenne, työttömyysaste, maahanmuuttajien määrä, elinkeinorakenne, väestön tulot ja sairastavuus. (Lammi-Taskula 2011, 47.) Lain mukaan kuntien on kuitenkin järjestettävä tietyt peruspalvelut, jotka he voivat tuottaa joko yksin tai palveluiden tuottamista varten muodostetussa kuntayhtymässä (Suomen perhepolitiikka 2013, 10–11).

Odottaville äideille sekä alle kouluikäisten lasten perheille terveyttä ja hyvinvointia edistäviä palveluita tuottavat kunnissa monet tahot eri hallintokunnista. Äitiys- ja lastenneuvolat, kouluterveydenhuolto, muu terveystoimi ja erikoissairaanhoido ovat terveydenhuollon alaisia palveluita. Päivähoito, sosiaalitoimisto, kasvatus- ja perheneuvolat sekä muut erityispalvelut ovat puolestaan sosiaalitoimen tuottamia palveluita. Esiopetusta sen sijaan tarjoaa sosiaali- ja opetustoimi. Lisäksi palveluita tuottavat kulttuuri- ja liikuntatoimi, kolmas sektori, kuten seurakunnat ja järjestöt sekä yksityinen sektori. Joissakin kunnissa, kuten Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueellakin, sosiaalihuolto ja terveydenhuolto on yhdistetty. (Halme ym. 2010, 18.) Kansaneläkelaitos (Kela) puolestaan huolehtii Suomessa asuvien henkilöiden lakisääteisestä perusturvasta eri elämänvaiheissa. Esimerkiksi vanhemmille perhevapaiden ajalta maksettavat päivärahat ja muut perhe-etuudet haetaan Kelasta. (Suomen perhepolitiikka 2013, 10–11.)

Palvelut rahoitetaan kunnan verovaroilla sekä valtionosuuksilla. Asiakkailta voidaan myös periä maksua palvelun käytöstä. Lisäksi kunnan on mahdollista ostaa palveluita vaikkapa toiselta kunnalta tai yksityiseltä palveluntuottajalta. (Suomen perhepolitiikka 2013, 10.) Mäkelä (2013, 19) muistuttaa, että kattavien palveluiden järjestäminen sekä ylläpitäminen maksavat, ja mikäli työ tehdään huonosti, kustannukset nousevat ilman tuottavaa vaikutusta. Tällä hän tarkoittaa sitä, että hyvin tuotettuina palvelut lisäävät hyvinvointia, kun taas huonosti toimivat palvelut ovat haitaksi esimerkiksi lapsen kehitykselle ja siten lisäävät pahoinvointia yhteiskunnassa.

Kolmannen sektorin palveluita tarjoavat järjestöt, yhdistykset, vertaisryhmät, seurakunnat sekä monet vapaaehtoiset. Kolmas sektori on yhä enenevässä määrin mukana lasten ja perheiden palveluiden järjestämisessä ja erityisesti ennaltaehkäisevistä palveluista sen on toivottu ottavan vastuuta. (Halme ym. 2010, 23.)

Kolmannen sektorin toiminnan lähtökohdat ovat joko yhteiskunnalliset tai eettiset taloudellisen voiton sijaan (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 50).

Lasten ja perheiden palveluiden ensisijaisena tavoitteena on tuen tarpeen mahdollisimman varhainen tunnistaminen sekä avun oikea-aikainen tarjoaminen. Tukea tarjotaan sekä hyvinvointia ja terveyttä edistävillä että ongelmia ennaltaehkäisevillä ja korjaavilla palveluilla. Edistävät ja ehkäisevät palvelut ovat perheiden arkea ja yhteisöllisyyttä vahvistavia, jotka ovat joko koko ikäryhmälle tarjottavaa tai tietylle ryhmälle kohdennettua tukea. Kaikkia palveluita yhdistävä piirre on kuitenkin se, että niiden tavoitteena on lasten suotuisan kasvun ja kehityksen sekä lasten ja perheiden voimavarojen ja hyvinvoinnin vahvistaminen. (Perälä ym. 2011, 17.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa alueellaan ohjaavat ja valvovat aluehallintovirastot. Valtakunnallisesta valvonnasta vastaa puolestaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Sosiaaliturvan ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kehittäminen ja toimintapolitiikka ovat sosiaali- ja terveysministeriön johtamia ja ohjaita. Sen sijaan ministeriö määrittelee valtioneuvoston ja eduskunnan kanssa valtakunnalliset sosiaali- ja terveyspolitiikan suuntaviivat sekä valmistelee sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön sekä keskeiset uudistukset. (Suomen perhepolitiikka 2013, 10.)

Koska lapsiperheiden palveluita tuottavat julkinen, yksityinen ja kolmas sektori, palvelut näyttävät käyttäjilleen päällekkäisinä, monimutkaisina ja pirstaleisina. Ongelmallinen palvelujärjestelmä haastaa ja hankaloittaa paitsi perheiden palveluiden käyttöä myös eri tahojen välistä yhteistyötä ja tiedonkulkua (Halme ym. 2010,17). Näihin epäkohtiin on kehitetty erilaisia malleja ja työtapoja, joiden avulla pyritään muun muassa lisäämään asiakaslähtöisyyttä, vahvistamaan monialaista yhteistyötä, selkiyttämään palvelujärjestelmää sekä saamaan aikaan säästöjä. Esimerkiksi Helmisen (2006, 64–65) kuvaama perhekeskusmalli on erityisesti syntynyt ja kehittynyt vastaukseksi näihin tarpeisiin. Sen lähtökohtana ovat hänen mukaansa lasten ja vanhempien tarpeet sekä monialainen asiantuntijuus, jotka yhdistämällä pyritään saamaan aikaan entistä vankempi varhaisen tuen malli. Helminen jatkaa, että mallin keskiössä on aikaisempaa tiiviimpi vuorovaikutus sekä yhteistyö perheiden ja heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten välillä. Perhekeskusmallissa on erityistä hänestä se, että työntekijäverkostoon kuuluvat

alueen toimijat monialaisesti hallintorajat ylittäen seurakuntaa ja järjestösektoria unohtamatta. Tällöin kaikkien mukana olevien tiedot, taidot, kokemukset sekä verkostot on koottu yhteen, minkä Helminen näkee luovan mahdollisuuksia asiakaslähtöiselle, monialaiselle sekä useat vaihtoehdot huomioivalle toiminnalle.

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella perheiden tukemiseen on laadittu vuonna 2008 voimaan astuneen uudistuneen lastensuojelulain (13.4.2007/417) vaatimusten myötä niin sanottu lastensuojelusuunnitelma, josta yhtä hyvin voitaisiin käyttää nimitystä hyvinvointisuunnitelma. Suunnitelmassa monialainen yhteistyö on keskiössä, jota alueella on tehty toki aikaisemminkin. Laki kuitenkin vaati erityisesti tarkentamaan suunnitelmallista työtä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi eri toimijoiden kesken. Suunnitelma on sekä strateginen että konkreettinen toimintaohjelma sekä väline ohjata, johtaa ja kehittää lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävää työtä Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella vuosina 2013–2016. Siinä nivoutuvat yhteen laajasti lasten ja nuorten kasvua ja hyvinvointia koskevat eri toimialojen toiminnat ja palvelut. Lisäksi esille tulevat ne puutteet ja epäkohdat, joita alueella olisi parannettava. Suunnitelman lähtökohta on, että palvelut ovat toimivia sekä lasten ja perheiden tarpeisiin vastaavia. (Yhdessä toimien lasten ja perheiden tueksi, 4.)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma koskee koko Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-aluetta ja sen eri toimialoja. Suunnitelma on ikään kuin alueen omalla tavalla toteutettu ajatus perhekeskusmallista. Esimerkiksi yhdyskuntasuunnittelulla pyritään vaikuttamaan lasten kasvuympäristön turvallisuuteen ja viihtyvyyteen. Liikunta-, nuoriso- sekä kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminta tarjoavat mahdollisuuksia yhteisöissä osallistumiseen sekä tukevat lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä. Varhaiskasvatus ja koulu muodostavat puolestaan perheiden ja kodin ohella tärkeän huolenpidon, kasvun ja oppimisen yhteisön. Sosiaali- ja terveydenhuolto sekä muut erityiset palvelut antavat tukea ennen ongelmien syntymistä, varhaista tukea huolten ilmaantuessa sekä korjaavaa apua huolten ollessa suuria. (Yhdessä toimien lasten ja perheiden tueksi, 5.)

Joka puolella maailmaa on yhä niin, että merkittävimmän osan hoivasta ja huolenpidosta antavat perheen jäsenet, sukulaiset, ystävät ja naapurit, eikä kattavinkaan hyvinvointivaltio kykene korvaamaan tai tarjoamaan tästä kuin osan (Lammi-

Taskula 2011, 25–31). Toisaalta hän toteaa kuitenkin osuvasti, että on vaikea edes kuvitella, millainen Suomi olisi, mikäli hyvinvointi perustuisi vain perheiden voimavaroihin, läheisten tukeen sekä markkinoihin, sillä yhteiskunnan merkitys on niin oleellinen. Kaiken kaikkiaan lapsiin ja lapsiperheisiin satsaaminen ja perhepalveluiden kehittäminen on tärkeää koko yhteiskunnan hyvinvoinnin sekä tulevaisuuden kannalta. Erityisen tärkeää on satsata niihin palveluihin ja keinoihin, jotka tukevat perheitä tilanteiden hankaloitumiselta. Sitä kautta voidaan parhaiten olla ehkäisemässä syrjäytymistä sekä sen aiheuttamilta merkittäviltä yhteiskunnallisilta menoilta. Lapsiperheiden palveluopas on hyvä esimerkki tällaisesta keinosta käytännön välineenä, sillä se tuo palvelut alueen vanhempien käytettäväksi, innostaa ja rohkaisee käyttämään niitä sekä tarjoaa avun haastaviin tilanteisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

4.2 Ehkäisevä työ lapsiperheiden palveluissa

Ihmisen elämässä merkittäviä asioita ovat parisuhteen solmiminen sekä lapsen syntyminen, mutta myös lapsettomuus. Lapsiperheissä toiminnallisinta ja aktiivisinta vaihetta on aika lapsen odotuksesta aina siihen saakka, kun hän tulee kouluikään. Erityisesti tuona aikana lapsi tarvitsee paljon vanhempiansa aikaa ja huomiota, mikä muuttaa luonnollisesti parisuhdetakin. Lisäksi tuohon elämänvaiheeseen voi liittyä ammattiin valmistuminen sekä työpaikan ja oman kodin hankinta. Kaiken tämän yhteensovittaminen ei aina ole helppoa. Siksi yhteiskuntamme tarjoaa lapsiperheille erilaisia tukia ja apuja, joiden keskiössä on - tai ainakin pitäisi olla - ennaltaehkäisy sekä varhainen tuki. Niiden avulla pyritään helpottamaan perheiden arkea niin, ettei suurempia ongelmia pääsisi syntymään. (Forss & Vatu- la-Pimiä 2014, 73.)

Lapsen kasvun tueksi tarvitaan vanhempien lisäksi useiden muiden tahojen voimavaroja ja yhteistyötä: kuntaa, kuntayhtymää, palveluyhtymää, poliisilaitoksia, kansalaisyhteisöjä ja valtiota. Sosiaali- ja terveystoimi, sivistystoimi sekä monet muut toimialat satsaavatkin paljon kasvavaan kuntalaiseen, sillä se nähdään sijoittamisena tulevaisuuteen. (Mäkelä 2013, 19.) Toisaalta herää kuitenkin kysymys, panostavatko kunnat oikeasti lapsiin ja perheisiin riittävästi? Ennaltaehkäisevän

työn vaikuttavuus ja merkitys kyllä tiedetään, mutta usein kuitenkin näyttää siltä, että käytännössä toimitaan aivan päinvastoin. Myös Mäkelä (2013, 21–22) toteaa, että todellisuudessa ehkäiseviin palveluihin panostetaan huomattavasti vähemmän kuin jo syntyneiden ongelmien hoitamiseen. Merkittävimpinä syinä tähän hän näkee sen, ettei ongelmien syntyminenprosessia tunneta riittävän hyvin, havaittuihin huoliin ei suhtauduta riittävällä vakavuudella eikä ennaltaehkäisevän työn mahdollisuuksiin uskota. Kuntien ja työntekijöiden olisi viimeistään nyt kuitenkin herättävä, sillä tutkimuksen mukaan vanhemmat näkevät lähes keskeisimpänä palveluiden kehittämiskohteena ehkäisevään toimintaan satsaamisen (Perälä ym. 2011, 76).

Lähes jokaisen kunnan taloudellinen tilanne on sellainen, että säästöjä on saatava aikaan ja yhtenä säästökohteena ovat väistämättä myös lapsiperheet. Mäkelä (2013, 22) muistuttaa, että kunnilla on lasten ja perheiden palveluiden osalta käytettävissään runsaasti mahdollisuuksia säästöjen aikaansaamiseksi. Yksinkertaisesti panostamalla vanhemmuuden sekä lasten oppimista ja sosiaalisuutta tukeviin toimiin erityispalvelumenot sekä lasten ja nuorten syrjäytyminen vähenevät, mikä tuo Mäkelän mukaan selvää säästöä kunnalle.

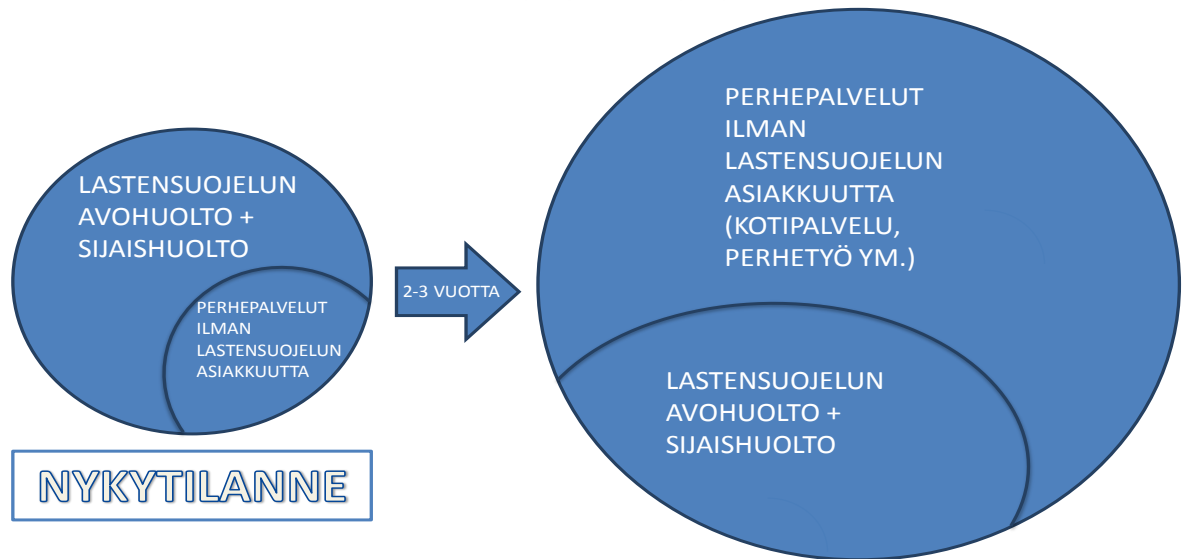
ELLA Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut – kehittämishanke oli yksi osahanke Väli-Suomen alueen lasten, nuorten ja perheiden palveluita kehittävistä hankekonsepteista, joka toteutettiin vuosina 2011–2013 (Tuomela-Jaskari & Romppainen 2013, 3). ELLA-hanke sekä Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelujen monialainen kehittäjäverkosto työstivät esitteen ehkäisevän työn kustannusvaikuttavuudesta, jossa on neljän aitoa asiakastapausta vastaavan esimerkin kautta tuotu esille ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn vaikuttavuus sekä inhimillisestä että taloudellisesta näkökulmasta. Tapausesimerkkejä tarkastellaan yleisellä tasolla ja niiden avulla on laskettu sekä ehkäisevän että korjaavan työn tukimuodoista aiheutuvat kustannukset yhden vuoden aikana. Koska tapauksissa keskitytään vain palveluihin, monet rahalliset etuudet jäävät huomioimatta. Myöskään asiakkaan maksamia palvelumaksuja, menetettyä omaisuutta tai menetettyä työaikaa ei ole huomioitu. Esitteessä huomioidut palvelut ovat ainoastaan julkisen sektorin tuottamia. Kustannusten laskemisessa on käytetty eri palveluiden ja tukimuotojen hintoja vuosilta 2012–2013, jotka ovat arvioita valtakunnallisilta ja paikallisilta asiantuntijaorganisaatioilta sekä palveluntuottajilta. Kuvatut esimerkit konkretisoivat erinomaisesti

sen, kuinka ajoissa annetuilla ja hyvin toteutetuilla peruspalveluilla kunnat voisivat säästää selvää rahaa. Korjaavan työn loppusummaksi muodostui 1 496 470 euroa, kun ehkäisevästi tehdyn työn summaksi saatiin 76 300 euroa. Näissä esimerkeissä toteutettuna ehkäisevä työ olisi siis 1 420 170 euroa edullisempaa sekä inhimillisesti ehdottomasti kannattavampaa. (ELLA Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut, 2013, 2-13.) Mäkelä (2013, 19) muistuttaakin, että palveluiden hyvä tai huono vaikutus jatkuu pisimmälle, mikä korostaa sitä, että palvelut tulisi suunnitella, toteuttaa ja johtaa huolella.

Ennaltaehkäisevän työn tärkeää merkitystä korostaa myös 1.4.2015 voimaan astunut uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014), jonka myötä lapsiperhepalveluiden painopistettä on pyritty ja pyritään muuttamaan korjaavasta työstä ehkäisevään (ks. kuvio 3). Painopisteen muuttamisen edellytyksenä on, että lapsen etu tulisi aiempaa paremmin huomioiduksi ammattilaisten toiminnassa. Myös erityistä tukea tarvitsevien lasten huomioimisen tulisi olla korostetumpaa julkisissa palveluissa. Keskeisimmin painopisteen muuttaminen vaikuttaa kuitenkin yleisiin perhepalveluihin, joihin lain mukaan tulisi satsata yhä enemmän. Tämä lisää ja vankistaa myös lasten ja vanhempien oikeutta palveluiden saamiseen. Ammattilaisten näkökulmasta muutos vaatii tiiviimpää yhteistyötä sektori- ja hallintorajat ylittäen kaikkien ammattilaisten ja viranomaisten kesken. (Sosiaalihuoltolaki uudistuu: Lapsiperheet, 2015.)

Perheiden näkökulmasta useiden järjestäjien tuottamat palvelut näyttäytyvät hajanaisina (Perälä ym. 2011, 18), mikä haastaa niiden löytämisen ja käytön. Näkökulma korostaa tässä opinnäytetyössä syntyneen lapsiperheiden palveluoppaan tärkeää merkitystä, sillä se on selkiyttämässä sekä tiedottamassa vanhemmille sitä, mistä ja millaisia palveluita on saatavilla. Tällä on tutkimuksen mukaan vahva yhteys vanhempien voimaantumiseen, jonka puolestaan tiedetään johtavan oma-toimiseen ongelmanratkaisuun sekä itsehoitoon (Perälä ym. 2011, 81). On siis selvää, että pyrittäessä saamaan aikaan muutos korvaajasta työstä ehkäisevään, vanhemmat ovat keskeisimmässä roolissa palveluiden käyttäjinä. Kun vanhemmat löytävät ja osaavat vaatia lainmukaisia palveluita itselleen heti sitä tarvitessaan, korjaavan työn tarve vähenee.

PERHEPALVELUIDEN PAINOPISTE MUUTTUU

Kuvio 3. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) edellyttää, että perhepalveluiden painopiste muutetaan nykyisestä korjaavasta työstä ehkäisevään (Sosiaalihuoltolaki uudistuu: Lapsiperheet, 2015).

Ennaltaehkäisevän työn onnistumisen kannalta on Mäkelän (2013, 20) mukaan olennaista saada aikaan muutoksia niin asenteissa, toimintakulttuurissa kuin rakenteissakin. Hän muistuttaa, että eri toimintasektoreiden tulisi kehittää toimintatapoja yhteisen päämäärän hyväksi sen sijaan, että jokainen keskittyy vain oman toimintansa kehittämiseen. Mäkelän mukaan on myös tiedettävä, mitkä ehkäisevät työtavat ja -muodot ongelmien vähentämiseksi ovat tehokkaita. Oleellisinta hänen mukaansa kuitenkin on, että kunnat alkavat suunnitella lasten ja perheiden palveluita yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi sektorirajat ylittäen sekä ovat avoimia uusien toimintamallien kehittämiseksi.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Kehittäminen

Tässä opinnäytetyössä on pyritty ratkaisemaan niitä käytännön ongelmia, jotka ovat vaikeuttaneet Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella pikkulapsiperheiden vanhempien sekä heidän parissaan työskentelevien ammattilaisten tiedonsaantia lapsiperheiden palveluiden osalta. Erityinen tarve perhepalveluoppaalle havaittiin vanhemmille tehdyssä kyselyssä, jossa kiinnitettiin huomiota siihen, etteivät vanhemmat koe tietävänsä tai saavansa riittävästi tietoa alueella olevista lapsiperheiden palveluista. Kehittämisellä pyritään siis parantamaan tiedottamista lapsiperheiden palveluiden osalta.

Perhepalveluoppaan tarkoituksena on selkiyttää palvelujärjestelmää ja tuoda käyttäjien lähelle heidän tarvitsemansa palvelut. Oppaaseen kootut palvelut ovat niitä toiminta- ja tukimuotoja sekä etuuksia, joita on tarjolla perheen perustamista suunnitteleville vanhemmille sekä alle kouluikäisten lasten perheille Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella. Tällaisia ovat eri sektoreiden tuottamat sosiaali- ja terveyspalvelut, lapsiperheille suunnatut etuudet, seurakunnan toiminta, vapaa-ajan palvelut sekä muutamat vanhemmuutta tukevat palvelut arjen haastavissa tilanteissa.

Oikeanlaisen palvelun ja avun äärelle löytäminen sekä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa annettu tuki säästävät sekä vanhempien että koko yhteiskuntamme voimavaroja ja resursseja. Lapsiperheiden palveluopas tuo ammattilaisille tiedon myös niistä palveluista, mitä muut toimijat alueella tarjoavat. Näin he osavat ohjata perheitä myös sellaisiin paikkoihin, missä voi esimerkiksi tavata muita vanhempia ja saada vertaistukea tai mistä lapselle löytyy harrastuksia. Myös tämä on tärkeää, ehkäisevää, työtä. Ylipäättään palveluoppaan ehkäisevä merkitys on ollut kehittämistyön kantavana ajatuksena jo opinnäytetyön alkumetreiltä saakka. Uskon lapsiperheiden palveluoppaan laskevan kynnyksiä palveluiden käytölle, kun ne tarjotaan perheille mahdollisuuksina ja etuina.

Tämän opinnäytetyön toivotaan parantavat niin lasten, perheiden kuin ammattilaistenkin tilannetta ja rakentavan yhteiskuntaamme hieman parempaan suuntaan. Perhepalveluoppaan tarkoituksena on palvella vanhempien arkea sekä tuoda tietoa alueen palveluista. Keskeisenä ajatuksena on, että vanhemmat saavat käytettäväkseen heidän lähtökohtiinsa sopivan, kiinnostavan, kompaktin ja selkeän oppaan, joka kokoaa yhteen kaiken sen tiedon, mitä muutoin on ripoteltuna hajanaisesti eri paikkoihin. Tähän saakka perheet ovat saaneet tietoa palveluista muun muassa lastenneuvolasta (erilaiset esitteet), paikallislehdistä, internetistä tai muilta vanhemmilta. Tiedon löytäminen ja saaminen on ollut sattumanvaraista ja se on vaatinut vanhempien omaa aktiivisuutta. Lisäksi esimerkiksi Facebookissa tiedotetaan runsaasti alueen lapsiperheiden palveluista, mutta tämä sulkee ulkopuolelle ne, jotka eivät kyseistä foorumia käytä. Opas tuo nämäkin palvelut kaikkien alueen vanhempien tietoisuuteen.

Kehittämistyö toteutettiin yhteistyössä Alajärven lastenneuvolan kanssa. Työn alkumetreillä ajatuksena oli, että palveluopasta jaetaan neuvolan kautta niihin perheisiin, joihin on tulossa vauva. Neuvolassa on nähty tärkeäksi, että tuossa tilanteessa perheet saisivat tietoa palveluista kattavasti yhdestä paikasta, jolloin vanhempien omat voimavarat uudenlaisessa elämäntilanteessa eivät kulu tiedon etsimiseen. Lisäksi on helpompaa ja kätevämpää antaa perheeseen yksi kattava opas, kuin iso kasa erilaisia esitteitä, kuten tähän saakka on tehty. Toiseksi keskeiseksi kohderyhmäksi, joille opasta myös tarjotaan, muodostuivat alueelle muuttaneet lapsiperheet. Palveluopas tukee heidän kotiutumistaan Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueelle. Lisäksi palveluopas julkaistaan internetissä, jolloin se on kaikkien käytettävissä.

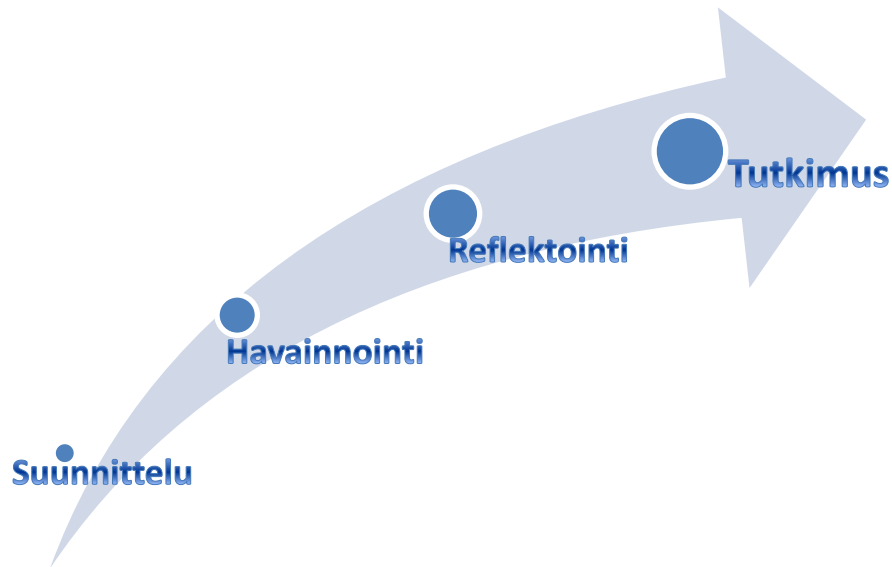
5.2 Toimintatutkimus opinnäytetyönä

Toimintatutkimuksen juurista ei ole olemassa tarkasti määriteltyä tietoa (Kuula 1999, 29), mutta usein niiden nähdään olevan peräisin 1940-luvulta, jolloin Saksasta Yhdysvaltoihin natsveja paennut Kurt Lewin otti käyttöön termin ”action research” (Kananen 2014, 18). Kuulan (1999, 29) mukaan nimenomaan Lewin nähdään toimintatutkimuksen alulle panijana. 40-luvulla toimintatutkimuksen keskeisi-

nä piirteinä Lewin nosti esille tutkimuksissaan yhteistoiminnallisuuden, demokraattisuuden sekä teoriaa ja käytäntöä muuttavan luonteen (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 26–27). Ajatus toimintatutkimuksen poliittisesti radikaalista luonteesta romahdutti sen suosion ja hävitti sen lähes kokonaan 1960-luvulla (Stringer 2007, 10, Kanasen 2014, 18 mukaan). Tänä päivänä toimintatutkimus nähdään kuitenkin vahvasti menetelmänä kehittää ja parantaa sekä yhteisöjen, työpaikkojen että sosiaalisen elämän laatua (Kananen 2014, 18).

Tutkimusmenetelmänä toimintatutkimus on käytännön toiminnan ja teoreettisen tutkimuksen vuorovaikutusta (Suojanen 1992, 9). Kananen (2014, 13) ja Suojanen (1992, 13) toteavat, että koska toimintatutkimus on joukko eri tutkimusmenetelmiä, sille on hankala antaa yksiselitteistä määritelmää. Kananen (2014, 11–14) käyttäisikin mieluummin termiä tutkimusstrategia, sillä toimintatutkimus mahdollistaa myös muiden tutkimusotteiden tiedonkeruu- ja aineiston analysointimenetelmät. Yksinkertaisesti hän kuitenkin kiteyttää sen olevan toimintaa ja tutkimusta yhtäaikaista. Kananen tarkentaa vielä, että toimintatutkimukseen kuuluu muutos, joka sisältää lupauksen paremmasta. Toiminnan jatkuva parantaminen käytännön ongelmien ratkaisemisen avulla on hänen mukaansa tutkimuksen ydintä. Erityispiirteidensä vuoksi toimintatutkimusta voidaan pitää arkielämää lähellä olevana tieteellisenä toimintana sekä ammatillisena kehitymisprosessina (Syrjälä ym. 1994, 31).

Toimintatutkimuksen kulmakivi on Kanasen (2014, 11) mukaan yhteistyö, mutta sitä voidaan toteuttaa myös oman työn kehittämiseksi. Yhteistyössä ovat osallisina ne, joita ongelma koskee. Yhteiset tavoitteet Kananen näkee yhteistyön edellytyksenä. Haasteina hänestä sen sijaan ovat muun muassa erilaisten ihmisten väliset henkikemiat, luottamuksen puute sekä arvovaltakysymykset. Kohderyhmän mukanaoloa sekä ryhmätoiminnan tärkeyttä tutkimuksen eri vaiheissa sosiaalisiin muutoksiin pyrittäessä korosti Lewinkin jo 40-luvulla (Suojanen 1992, 37).

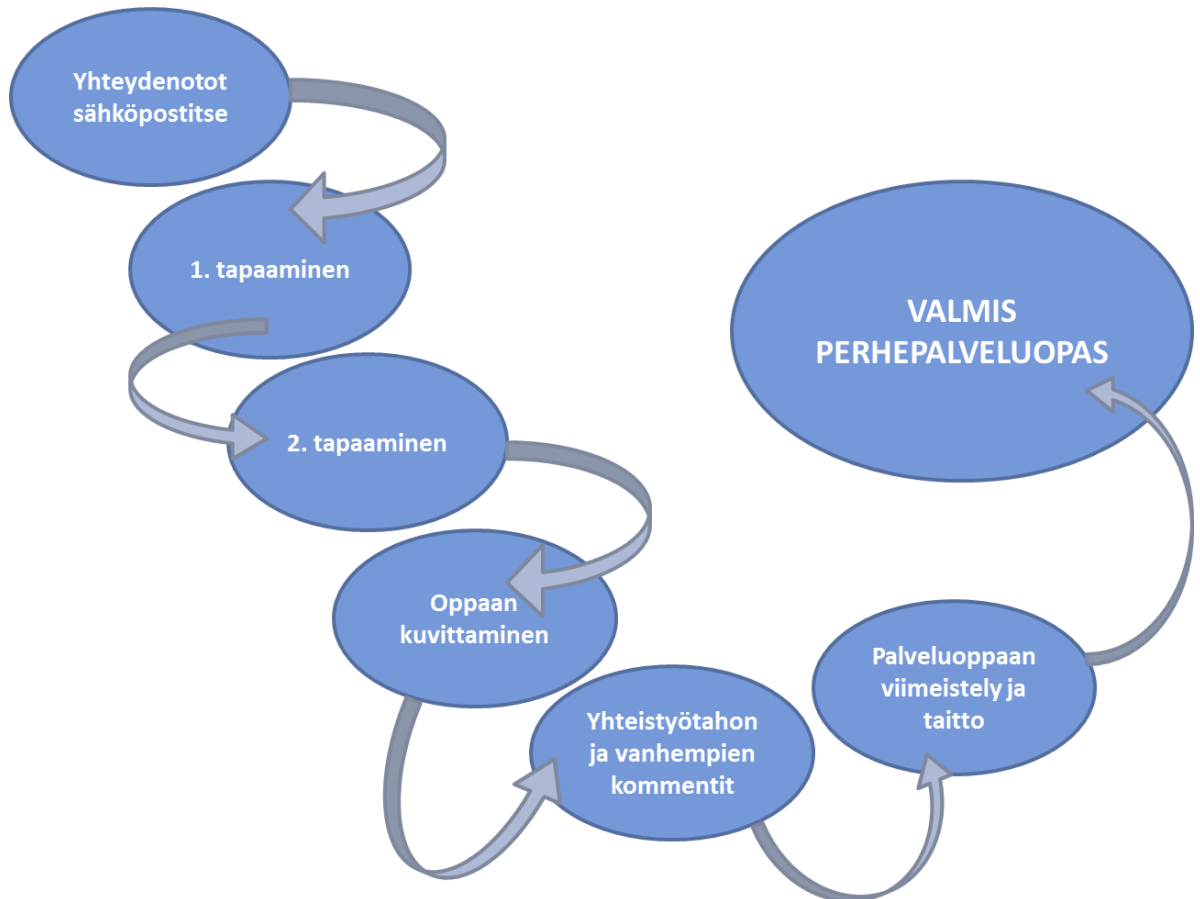
Kuvio 4. Kuviossa on esitetty toimintatutkimusprosessin yksi sykli, joka sisältää suunnittelua, havainnointia, reflektointia sekä tutkimusta. Sykli toistuu, kunnes työ on valmis.

Toimintatutkimus näyttäytyy syklisesti etenevänä, muutokseen ja kehittämiseen tähtäävänä prosessina. Ajatuksena on, että vain toiminnan avulla voidaan saada aikaiseksi muutos, sillä se auttaa ymmärtämään prosessia sekä lisää tietoa siitä. Jatkuva havainnointi prosessin aikana on keskeistä, jotta tutkija saa otettua haltuunsa ilmiön keskeisimmän olemuksen. Toimintatutkimusprosessin jokainen sykli (ks. kuvio 4) sisältää suunnittelua, toimintaa, havainnointia, reflektointia sekä tutkimusta. (Kananen 2014, 12–13.)

5.3 Lapsiperheiden palveluoppaan valmistuminen

Opinnäytetyö rakentui toimintatutkimuksen mukaisesti sykleissä, jonka eri vaiheissa oli mukana suunnittelua, toimintaa, havainnointia, reflektointia sekä tutkimusta. Tutkimuksen tuotoksena syntyi lapsiperheiden palveluoppas, jonka valmistumisen eri vaiheet on kuvattu alaluvuissa tarkemmin. Oppaan rakentumisen jokaisessa syklissä erityisesti havainnointi ja reflektointi kulkivat tiiviisti mukana: niiden myötä työ eteni. Koko ajan oli pohdittava, mitä aineksia mistäkin tilanteesta otan mukaa- ni, mikä on oleellista juuri tässä oppaassa ja mikä taas ei ole niin tärkeää. Proses- sin aikana oli keskeistä olla jatkuvasti valppaana erityisesti sen suhteen, mitä yh-

teistyötaho palveluoppaalta toivoi. Tämä oli toisaalta myös pitkän prosessin uuvuttava puoli, koska työtä olisi voinut viimeistellä loputtomasti yhteistyötahon toiveita kuuntelemalla. Tässä korostui omatoimisten ratkaisujen merkitys.

KUVIO 5. Kuviossa näkyvät lapsiperheiden palveluoppaan valmistumisen vaiheet. Kukin vaihe sisälsi suunnittelua, havainnointia, toimintaa ja tutkimusta. Vaiheet on avattu tarkemmin alaluvuissa.

5.3.1 Yhteydenotot sähköpostitse

Ajatus opinnäytetyöstä sai alkunsa, kun Alajärven johtava sosiaalityöntekijä kertoi äitiysneuvolan taholta nousseesta tarpeesta lapsiperheiden palveluoppaalle. Hän kannusti ottamaan yhteyttä Alajärven lastenneuvolan terveydenhoitajiin, jotka osaisivat kertoa aiheesta ja oppaan tarpeesta sekä tarkoituksesta tarkemmin. Osallistuin opinnäytetyön orientointiin syksyllä 2014, jolloin työ virallisesti käynnistyi. Vasta orientoinnissa minulle selvisi toimintatutkimuksen mahdollisuus opinnäytetyön toteuttamisessa, mistä innostuin valtavasti sen käytännönläheisen luonteen

vuoksi. Saatuani varmistuksen opinnäytetyön aiheen kelpoisuudesta, otin yhteyttä Alajärven lastenneuvolaan.

Ensimmäiset ajatukset opinnäytetyöstä vaihdoin sähköpostitse Alajärven lastenneuvolan terveydenhoitajan Raili Rajalan kanssa loppuvuodesta 2014. Sähköpostissa kyselin tarkennusta palveluoppaan laajuudesta, ulkoasusta, rajauksesta ja muista mahdollisesti huomioon otettavista seikoista. Lisäksi esittelin myös kaksi vaihtoehtoa, kuinka opinnäytetyöni voisin toteuttaa: haastattelemalla lapsiperheiden vanhempia siitä, mitä mieltä he ovat Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen lapsiperheiden palveluiden laadusta ja saatavuudesta tai tutkisin oppaan syntymistä prosessina ja tekisin toimintatutkimuksen. Tässä yhteydessä mainitsin, että opinnäytetyön toteuttaminen toimintatutkimuksena vaatisi hieman enemmän yhteistyötä heidän kanssaan. Kerroin olevani avoimin mielin – ideat ja toiveet olivat tervetulleita. Lähtökohtaisesti tärkeimpinä pidin alusta saakka niitä toiveita ja ajatuksia, mitä yhteistyötaholta nousisi.

Vastausviestissä Rajala kertoi välittäneensä sähköpostini kaikille Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen lastenneuvoloiden ja äitiysneuvoloiden terveydenhoitajille. Sen sijaan, että hän olisi esittänyt toiveita sen kummemmin palveluoppaan suhteen, hän kysyi minulta, kuinka ajattelin rajata oppaan ja pohti lisäksi, pitäisikö viesti välittää myös alueen alakoulujen terveydenhoitajille. Vastasin viestiin todeten rajauksen riippuvan hyvin pitkälti heidän omista toiveistaan ja tarpeistaan. Esitin kuitenkin rajaukseksi alle kouluikäisten lasten perheitä, sillä se estäisi opasta laajenemasta liikaa. Tällainen rajaus voisi toimia parhaiten, koska olin ymmärtänyt, että opas on suunnattu erityisesti niihin perheisiin, joihin tulee vauva. Siinä elämäntilanteessa vanhemmat tuskin kaipaavat tietoa esimerkiksi kouluun menosta. Sähköpostissa esitin vielä kysymyksen palveluoppaan rakenteesta sekä siitä, millä tavalla ja kuinka laajasti he toivovat palveluita esille tuotavan. Tähän sähköpostiin en kuitenkaan saanut vastausta.

Alkuvuodesta 2015 lähestyin Rajalaa jälleen sähköpostitse ja kerroin opinnäytetyön jäämisestä hetkellisesti taka-alalle vauva-arjen viedessä voiton. Ehdotin kasvotusten tapaamista, jolloin ajatusten ja ideoiden jakaminen sujuisi kätevämmiin. Tapaamisen tärkeimmäksi syyksi mainitsin sopimuksen, joka opinnäytetyön tekemisestä työelämätaholle tulisi tehdä (Liite 1). Kyselin sähköpostissa myös, onko

ideoita ja toiveita tullut muilta lasten- ja äitiysneuvoloiden terveydenhoitajilta. Myöskään tähän sähköpostiin en saanut vastausta.

5.3.2 Tapaamiset kasvotusten

Muutamien sähköpostiviestien jälkeen havahduin, että yhteydenpito sen välityksellä on kankeaa ja vaivalloista. Oli vaikea lähteä suunnittelemaan opinnäytetyötä tarkemmin, kun yhteistyötahon kanssa käyty vuoropuhelu ontui. Tämä sai itseni pohtimaan myös sitä, olemmeko kenties edes samalla aaltopituudella ja osaanko niiden viestien perusteella lähteä vastaamaan siihen tarpeeseen, mikä yhteistyötahollani oli. Ajattelin, että olisi viisainta ottaa yhteyttä puhelimitse sekä sopia tapaaminen, jolloin aihetta, rajausta sekä toteutusta voitaisiin pohtia paremmin.

Ensimmäinen tapaaminen. Ensimmäinen tapaaminen (4.2.2015) sovittiin puhelinoiton yhteydessä melko nopeasti ja se järjestyi Seinäjoelle lastenneuvolan terveydenhoitajien koulutusreissun yhteyteen. Tutustuin samalla Alajärven toiseen lastenneuvolan terveydenhoitajaan Ulla Takalaan, joka oli mukana suunnittelemassa palveluopasta. Keskustelimme pääasiassa oppaan rakenteesta ja siinä huomioon otettavista seikoista. Pohdimme aiheen rajausta sekä sovimme alustavasti, että oppaasta tehdään sekä paperinen että sähköinen versio.

Tavatessamme pohdimme melko pitkään myös sitä, onko oppaasta järkevää tehdä koko Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-aluetta koskevaksi vai vain Alajärven kaupungin lapsiperheiden palveluita käsitteleväksi, sillä nykymuotoinen yhteistoiminta näyttää alueella päättyvän. Erityisesti Soinin lähteminen mukaan sosiaali- ja terveystalvelujen kilpailuttamiseen Kuusiokuntien kanssa sai meidät pohtimaan oppaan rajaamista suppeammaksi. Tämä merkitsee kunnan irtaantumista Järvi-Pohjanmaan yhteistyöstä vuoden 2017 alusta, mikä tuo huomattavia muutoksia ainakin terveystalveluiden järjestämisen osalta. Päätimme kuitenkin, että elämme sen hetken tilanteen mukaan ja pitäydymme alkuperäisessä suunnitelmassa toteuttaa opas koko alueelle. Koska ajatuksena oli tehdä palveluoppaasta myös sähköinen versio, sitä on tarpeen vaatiessa ja uusien tilanteiden tullessa helppo muokata ja päivittää. Tapaamisen päätteeksi sovimme, että näemme seuraavan

kerran sitten, kun minulla on esitettävänä jonkinlaista tuotosta ja runkoa perhepalveluoppaasta.

Opinnäytetyön työstäminen jäi minulla jälleen hetkeksi taka-alalle muiden koulutöiden viedessä runsaasti aikaa. Tein tuolloin harjoittelua Alajärvellä, joten ajattelin, että olisi otollinen hetki lähteä työn kanssa liikkeelle palveluoppaan hahmottamisella. Tapaamisten järjestäminen ja ajatusten vaihtaminen sujui helpommin yhteistyötahon kanssa, kun välimatka ei ollut aiheuttamassa haasteita. Oppaan kokoamisen kanssa lähdin liikkeelle puhtaasti haalimalla tietoa eri paikoista. Jonkinlainen tuntuma alueesta ja sen palveluista Alajärvisenä auttoi tiedonhankinnassa, kun taustatietoa ja omakohtaista kokemusta löytyi. Keskeisimpinä tiedonlähteinä palveluiden kokoamisessa oman kokemuksen lisäksi olivat tässä vaiheessa Järvi-Pohjanmaan perusturvan internetsivut (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue), missä olikin tietoa varsin kattavasti. Sain myös runsaasti tietoa ja inspiraatiota verkkopohjaisen perhekeskuksen (Vasti 2015) internetsivuilta. Lisäksi tarkastelin paikallislehtiä sekä etsin internetistä eri palveluiden omia internetsivuja. Hyvä ja jatkuvasti päivittyvä tietolähde useiden palveluiden osalta oli myös Facebook, minkä useat alueen palveluntuottajat ovat selvästi havainneet tehokkaaksi informaatiokanavaksi. Tässä vaiheessa konkretisoitui se, kuinka hajanaisina palvelut käyttäjilleen näyttäytyvät.

Oppaan rajaaminen oli haastavaa, sillä yksiin kansiin oli saatava kattavasti, mutta mahdollisimman tiiviisti palveluita. Oli tärkeää pohtia jatkuvasti, mitkä palvelut ovat juuri tässä oppaassa tärkeitä ja mitkä tarpeettomia sekä miten ne esitellään. Lähtökohtana rajaukselle oli alle kouluikäisten lasten palvelut. Kuitenkin mukaan oli ilman muuta otettava sellaisiakin palveluita, joita vanhemmat ja perheet voivat tarvita elämän eri tilanteissa, mutta erityisesti lasten ollessa pieniä. Tässä ajatuksena oli, että vanhempien ja koko perheen hyvinvointi on keskeinen lasten hyvinvointia tukeva tekijä, jolloin vanhemmuutta tukevia palveluita ei voinut jättää pois. Toisaalta taas esimerkiksi Kelan tarjoamien etuuksien esille tuominen mietitytti, sillä niiden laajempi tarkastelu paisuttaisi opasta tarpeettomasti. Lisäksi ne on esitelty varsin hyvin Kelan omissa esitteissä sekä internetsivuilla, jolloin niiden toistaminen tässä oppaassa ei olisi perusteltua. Jotta vanhemmat kuitenkin tietäisivät myös näistä etuuksista, päätin tuoda ne esille suppeasti. Tähän yhteyteen laitoin myös

lähimmän toimipisteen yhteystiedot sekä Kelan internetsivut, josta tietoa saisi lisää. Koska rajaaminen oli haastavaa, ajattelin, että kokoan aluksi mahdollisimman paljon palveluita kasaan ja pohdin yhdessä yhteistyötahoni kanssa, karsitaanko jotakin pois.

Palveluoppaan ideoinnissa käytin apuna muita vastaavia opinnäytteinä toteutettuja palveluoppaita sekä neuvolasta asioidessani saatuja esitteitä. Oppaaseen koottujen palveluiden ja etuuksien esittelytekstejä en merkittävästi muokannut alkuperäisestä, sillä ne oli suurimmaksi osaksi laadittu niin hyvin. Maaliskuun lopulla olin saanut koottua melko kattavan paketin tietoa palveluista sekä oppaan rungosta, joten lähetin työn sähköpostitse neuvolaan luettavaksi ja sovin toisen tapaamisen.

Toinen tapaaminen. Toisella tapaamiskerralla (31.3.2015) oli mukana jälleen molemmat Alajärven lastenneuvolan terveydenhoitajat sekä lääkäriopiskelija. Yhdessä kävimme läpi siihen saakka kokoamani oppaan hyvin tarkasti. Sain tärkeää ja kannustavaa palautetta, mikä lisäsi uskoa työn etenemiselle sekä antoi tunteen, että olin työstämässä jotakin sellaista, jolla tulee olemaa merkitystä sekä ammattilaisten työlle että perheiden hyvinvoinnille.

Palautteen lisäksi sain myös hyödyllisiä korjausehdotuksia työhön, mikä käytännössä tarkoitti joidenkin palveluiden karsiutumista pois ja joidenkin lisäämistä mukaan. Oppaaseen lisättävistä palveluista sain neuvolasta mukaani esitteet. Pois lähti puolestaan esimerkiksi tietoa asumismahdollisuuksista alueella sekä mitä tukia asumiseen perheiden on mahdollista saada. Näitä tietoja kerätessäni ajatukseni oli, että ne tukisivat alueelle muuttavia perheitä. Tietojen kokoaminen nähtiin kuitenkin tarpeettomana ja jopa mahdottomana, koska esimerkiksi alueen vuokra-asunnot ovat pääsääntöisesti yksityisten omistamia, joten niiden listaaminen oppaaseen ei olisi ollut järkevää. Kelan palveluiden ja etuuksien suppeasta esittelystä olimme samaa mieltä.

Oppaassa olevien palveluiden lisäksi kävimme keskustelua siitä, mihin suuntaan opasta ulkoasultaan kannattaisi viedä. Neuvolan toive oli, että lähtökohtana olisivat perheet ja heidän tarpeensa, joten se saisi näkyä palveluoppaan ulkoasussa. Samalla tapaamiskerralla tutustuin neuvolan aulassa oleviin esitteisiin, joita oli pal-

jon, mutta kaikki omina, erillisinä ja hajanaisina papereina. Ainoastaan Kelan esitteet olivat mielestäni hyviä, kattavia ja selkeitä.

Tapaamisen jälkeen jatkoin oppaan työstämistä. Järjestelin palvelut loogiseen järjestykseen elämänkaaren mukaisesti lähtien liikkeelle perheen perustamisen suunnittelusta. Tällainen jäsentäminen auttoi hahmottamaan sen, mitä palveluita perheet mahdollisesti voivat tarvita eri elämäntilanteissa lasten kasvaessa. Lisätessäni palveluita oppaaseen, varmistin aina, että tiedot olivat ajan tasalla. Mikäli esimerkiksi internetsivuja ei ollut päivitetty lähiaikoina, otin yhteyttä kyseisen palvelun edustajaan puhelimitse tai sähköpostitse ja tarkistin tietojen ajantasaisuuden. Muutamien palveluiden tiedot karsiutuivat yhteydenottojen myötä kokonaan pois, sillä niiden toiminta oli alueella loppunut.

5.3.3 Perhepalveluoppaan kuvittaminen

Kevään 2015 aikana jatkoin hieman perhepalveluoppaan hiomista sekä kuvituksen suunnittelua. Suunnittelun lähtökohtina minulla olivat rentous sekä alueen yhtenäisyys. Ajattelin, että kuvitus saisi olla leikkisän huoleton, jolloin sen toteuttajina lapset olisivat parhaita. Toisaalta pohdin myös, että kuvituksen toteutukseen olisi hauska ottaa mukaan koko se alue, minne opasta jaetaan. Niinpä päätin, että pyydän jokaisesta kunnasta yhtä päiväkotia osallistumaan työhön. Kesän aikana työstin kuvituksen Alajärven, Vimpelin ja Soinin päiväkotien kanssa valmiiksi.

Oppaan kuvittamisen toteuttivat alle kouluikäiset lapset, jonka vuoksi pidin tehtävänannon melko vapaana: lapset saivat piirtää omasta perheestään, omista harrastuksistaan ja leikeistään. Koska piirustukset tulivat palveluoppaaseen, esitin, että lapset voivat piirtää halutessaan myös esimerkiksi neuvola- tai hammaslääkärikäynneistään. Kannustin käyttämään mahdollisimman voimakkaasti värejä, jotta kuvat näkyisivät paremmin. Päiväkodeista löytyivät välineet töiden toteutukseen, joten vältyin niiden hankkimiselta.

Myllyvainion päiväkot. Myllyvainion päiväkodista toivottiin, että tulisin itse kertoamaan lapsille tehtävästä tarkemmin. Muutaman viikon kuluttua yhteydenotostani menin kyläilemään päiväkodissa, josta osa lapsista oli jo jäänyt kesälomalle. Sain

viettää mukavan hetken lasten kanssa sekä ohjeistaa heitä yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa.

Laulumaan päiväkot. Laulumaan päiväkodin johtajan kanssa sovimme, että he voivat rauhassa piirättää lapsilla kesän aikana kuvia sopivan hetken tullen ja tulisin hakemaan piirustukset loppukesästä. Onnekseni varmistin ennen piirustusten hakureissua, oliko henkilökunta muistanut asiaa, sillä se oli heiltä unohtunut. Päiväkodin johtaja lupasi, että he piirättäisivät lapsilla viikon kuluessa ja sovimme ajankohdan jolloin menisin niitä hakemaan. Mennessäni päiväkotiin jouduin harmikseni lähteä tyhjin käsin pois. Jätin päiväkotiin yhteystietoni ja johtaja lupasi lähettää lasten piirustuksia minulle postitse. Koska edelleenkään piirustuksia ei kuulunut, yritin vielä soittaa päiväkotiin muutamaan kertaan saamatta vastausta. Päätin, että Laulumaan päiväkodin lasten kädenjälki on jätettävä palveluoppaasta pois, sillä oma aikatauluni alkoi olla jo melko kiireinen pidemmälle odottelulle.

Metsätarhan päiväkot. Metsätarhan päiväkodin johtaja oli heti innolla mukana ja lupasi piirättää kuvia lapsilla. Muutaman viikon kuluttua yhteydenotosta ajelin vierailulle Vimpelin päiväkotiin ja siellä odotti iso pino lasten töitä. Päiväkodin johtaja vielä totesi minun tekevän hyvän työn kootessani palveluita yksiin kansiin.

Oppaan kuvittaminen oli palveluoppaan työstämisen mukavin vaihe. Lasten piirustukset olivat pääsääntöisesti tikku-ukkoja ja hahmotelmia ihmisistä, jotka ehkä kuvasivat omaa perhettä ja kavereita. Värejä oli käytetty mukavasti, mikä toi pirteää ilmettä oppaaseen. Lapset olivat tehneet töitään sekä tusseilla, puuväreillä että vahaliiduilla. Piirustuksia kertyi kaikkiaan 39 kappaletta, joista hyödynsin 23:a. Joukossa oli useita sellaisia töitä, joissa lapsi oli käyttänyt liian haaleasti värejä, mikä hankaloitti kuvien käyttöä. Mukana oli myös muutamia piirustuksia, joissa oli vain suttua, minkä vuoksi päätin jättää ne sivuun. Arvioin, että tällaiset piirustukset olivat päiväkotien nuorimpien lasten tekemiä.

5.3.4 Yhteistyötahon ja vanhempien kommentit

Palveluoppaan ollessa kutakuinkin valmis, otin puhelimitse yhteyttä neuvolaan. Sovimme, että lähetän oppaan heille luettavaksi sähköpostitse, johon he voisivat

jättää viimeisimpiä korjausehdotuksia ja -toiveita sekä antaisivat hieman palautetta oppaasta ennen työn taittoa ja painamista. Tämän poiki vielä muutamia korjausehdotuksia lähinnä yhteystietojen osalta. Tässä yhteydessä pohdimme, kannattaako oppaassa olla mainittuna työntekijöiden nimet, sillä ne voivat vaihtua tiheäänkin, mikä puolestaan vaatii oppaan jatkuvaa päivittämistä. Neuvolasta oltiin kuitenkin sitä mieltä, että nimien säilyttäminen on tärkeää, jotta vanhemmat tietävät, kehen ottavat yhteyttä ja toisaalta näin palvelut saavat myös kasvot. Muutamien yhteystietojen korjaamisen lisäksi sain äitiysneuvolasta toiveen päivittää oppaaseen tietoa isyyden vahvistamisesta, johon tuli pieniä muutoksia 1.1.2016 voimaan astuneen uudistuneen isyyslain (13.1.2015/11) myötä. Neuvolasta toivottiin myös, että lisäisin Apua mielenterveys- ja päihdeongelmiin -osioon tietoa depressiohoitajasta, sillä se on lähes keskeisin palvelu, johon neuvolan työntekijät ohjaavat tarvittaessa vanhempia. Koska depressiohoitajalle pääsee matalalla kynnyksellä ilman lähetettä, sen lisääminen oppaaseen oli tärkeää.

Yhteistyötaholta sain palautetta lähes kokoajan työn edetessä. Palautteen avulla opas eteni heidän toivomaansa suuntaan, minkä vuoksi se oli erittäin tärkeää. Valmis työ sai neuvolasta hyvää palautetta ja kiitosta. Myös muut yhteistyötahot, joihin olin yhteyksissä työn eri vaiheissa, kehuivat palveluopasta. Jokaisen yhteydenoton puitteissa sain kuulla, kuinka tällaista opasta on kaivattu, mutta kukaan ei sitä ollut ehtinyt työn ohessa kokoamaan. Myös oppaan kuvitus ihastutti.

Toivottujen korjausten jälkeen lähetin palveluoppaan kuudelle Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella asuvalle alle kouluikäisten lasten vanhemmille sähköpostitse. Pyysin heitä kommentoimaan perhepalveluopasta nimenomaan siitä näkökulmasta, että he itse ovat sen käyttäjiä. Vanhemmat valikoituivat omista sukulaisista ja ystäväistä. Palautteeseen vastasi kolme äitiä. Kommentit olivat tärkeitä, sillä erityisesti pienet yksityiskohdat sekä kirjoitusvirheet tulivat huomioituiksi, kun useampi silmäpari luki työn läpi. Sen sijaan suurempia muutostoiveita kukaan vanhemmista ei esittänyt.

Vanhempien palaute oli erittäin positiivista ja he uskoivat, että palveluopas on monille alueen vanhemmille hyödyllinen. Äidit pitivät oppaan yleisilmettä selkeänä ja he kokivat, että palveluiden sisällöt on esitelty hyvin. Erityisen toimivana he näkivät sen, että yhteystiedot löytyivät kätevästi esiteltävän palvelun yhteydestä. Eräs äiti

totesi oppaan lisäävän tietoisuutta alueen palveluista ja uskoi sen laskevan kynnystä ottaa yhteyttä tarvittavaan tahoon, koska yhteydenotto eri palveluihin on tehty helpoksi. Vanhemmat totesivat oppaan palvelevan lapsiperheitä vuosikausia, sillä sieltä löytyy runsaasti tietoa elämäntilanteiden muuttuessa ja lasten kasvaessa. Erityisesti kehuja sai vapaa-ajan palveluista koottu tietopaketti, sillä tähän saakka niiden löytämiselle on kysytty vanhempien omaa aktiivisuutta.

5.3.5 Palveluoppaan viimeistely ja taitto

Oppaan ollessa tietojensa puolesta valmis, ryhdyin työstämään siitä painettavaa versiota erillisellä Scribus-nimisellä taitto-ohjelmalla. Ohjelma oli minulle uusi, joten sen käyttö vaati hieman opettelua. Käytännössä kuitenkin kopioin palveluoppaan sisällön tekstinkäsittelyohjelmalta ja asettelin ne Scribusiin, sillä kaikki tiedot ovat molemmissa versioissa samat. Kun tekniikka tuli tutuksi, taitto sujui lähes ongelmitta. Paperisista oppaista tehtiin A5 kokoisia, jolloin tekstien asetteluun sai vierähtämään useita iltoja. Kun sain tekstit aseteltua, sommittelin kuvat satunnaisessa järjestyksessä. Oppaan painattaminen hoitui kätevästi oman veljeni kautta, jolta sain myös apua taitteluohjelman käytössä. Neuvola tilasi kaikkiaan 100 paperista opasta käyttöönsä.

5.3.6 Valmis perhepalveluopas

Lapsiperheiden palveluoppaasta syntyi sekä sisällöltään että ulkoasultaan tavoitteita vastaava kokonaisuus, jossa on kattavasti, mutta kompaktisti tuotu esille ne palvelut, joita alueelta löytyy. Palveluoppaan työstäminen oli antoisaa ja se lisäsi omaa palvelujärjestelmäosaamista sekä avasi silmiä sille, kuinka laaja palveluiden kirjo perheiden käytettävissä on pienilläkin paikkakunnilla.

Sisällöltään opas on loogisesti etenevä kokonaisuus, joka lähtee liikkeelle perheen suunnittelemisesta edeten kohti lapsen syntymää, kasvua ja kehitystä sekä sitä arkea, mitä perhe-elämä voi mukanaan tuoda. Kronologinen esittämistapa on ikään kuin palveluoppaan punainen lanka, joka tekee siitä selkeän ja helppolukuisen. Jokaisesta palvelusta on kirjoitettu jonkin verran yleistietoa, jonka jälkeen löy-

tyvät yhteystiedot. Esittelytekstit on kirjoitettu mahdollisimman selkeästi ja niissä on mukailtu paljon kunkin palvelun omaa esittelytekstiä. Oppaan ulkoasuun tuo leikkisyyttä lasten tekemät piirustukset. Kuvat myös todentavat mukavasti sen, että kyseessä on palveluopas alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen.

Oppaan työstämisessä eniten haasteita tarjosi paperisen version tekninen toteutus, sillä oppaan taittelua varten minun oli opeteltava uuden ohjelman käyttö. Vaikka apua olikin tarjolla aina tarvittaessa, opin monia asioita kokeilemalla ja moneen kertaan yrittämällä. Tämä oli etenkin näin jälkikäteen ajateltuna varsin opettavaista.

Kaiken kaikkiaan lapsiperheiden palveluopas muodostui onnistuneeksi kokonaisuudeksi. Prosessi oli pitkä ja monivaiheinen, mutta kannattava. Uskon vahvasti, että palveluopas on tukemassa monia vanhempia arjen eri vaiheissa sekä tuomassa sisältöä siihen. Tämän lisäksi opas tuo yhden ainutlaatuisen työkalun lisää perheiden parissa toimiville ammattilaisille.

Palveluoppaan oli määrä olla valmiina joulukuun 2015 loppuun mennessä, mutta merkittävät käänneet elämässä laittoivat aikataulun uuteen järjestykseen. Toimitin oppaat Alajärven lastenneuvolaan 1.3.2016. Paperisten versioiden lisäksi jätin heidän käytettäväkseen myös sähköisen version. Oppaan päivittämisestä vastaa jatkossa työntekijöistä se, jolla on oikeudet päivittää myös Järvi-Pohjanmaan perusturvan verkkosivuja. Palveluoppaan sähköinen versio on luettavissa osoitteessa <http://www.jarvipohjanmaanperusturva.fi/node/44>.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on ollut kokonaisuudessaan vaihteleva ja pitkä, mutta kuitenkin erittäin antoisa. Vivahteikas matka kohti valmista opinnäytetyötä on haasteiden lisäksi tarjonnut runsaasti uuden tiedon oppimista. Vaikka itse olen kotoisin Alajärveltä, opin Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueesta sekä alueen palveluita paljon uutta. Esimerkiksi yhteistoiminta-alueen toimintamalli ja -ajatus hahmotuivat minulle paremmin.

Opinnäytetyön aikana yhteistyötä tehtiin erityisesti Alajärven lastenneuvolan kanssa. Myös muutaman muun tahon kanssa toimittiin yhteistyössä muun muassa silloin, kun palveluopasta laatiessa tuli varmistaa yhteystietojen ajantasaisuus tai tietyn palvelun nykytilanne ja tarjonta. Lisäksi Myllyvainion päiväkotia Alajärveltä sekä Metsätarhan päiväkotia Vimpelistä osallistuivat lapsiperheiden palveluoppaan kuvittamiseen upealla panostuksella. Myös kolmelta vanhemmalta sain kommentteja ja palautetta palveluoppaasta. Näiden eri tahojen kanssa yhteistyö sujui lähes saumattomasti. Suurin osa koki, että tämänkaltaiselle opinnäytetyölle sekä palveluoppaalle on tarvetta, mikä motivoi myös itseä prosessin aikana. Hankaluutta yhteistyölle puolestaan aiheuttivat yhteydenpito sekä sopivien ajankohtien löytäminen tapaamisille. Selkeästi paras ja nopein tapa lähestyä yhteistyökumppaneita, erityisesti ammattilaisia, oli sähköpostin sijaan puhelinsoitot. Vanhempien kanssa käytin ainoastaan sähköpostia, missä ei ilmennyt ongelmia. Joidenkin tahojen kanssa käytin Facebookia, jonka kautta viesti kulki myös sujuvasti. Sopivien tapaamisaikojen löytämiselle haasteina olivat työntekijöiden melko täydet kalenterit sekä välimatka.

Opinnäytetyöprosessissa haastavaa oli erityisesti teorian kokoaminen. Aiheen rajaaminen ja sopivien näkökulmien löytäminen aiheuttivat päänsärkyä useaan kertaan, johon paras apu oli opinnäytetyön ohjaajan kanssa käydyt keskustelut. Lisäksi toimintatutkimus oli minulle tutkimusmenetelmänä uusi, johon perehtyminen vaati hieman enemmän töitä. Vastapainoksi se tarjosi kuitenkin paljon uuden tiedon oppimista. Opin esimerkiksi sen, että prosessin aikana olisi ollut runsaasti mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa, mikä olisi helpottanut työn

edistymistä sekä omaa työtaakkaa. Runsaampi yhteistyö ylipäätään olisi ollut paikallaan, sillä sen merkitys on toimintatutkimuksessa keskeinen.

Palveluoppaan työstämisessä keskeistä oli kuunnella yhteistyötahon toiveita ja ajatuksia, missä koin onnistuneeni hyvin. Pidän jokaisesta tapaamisesta ja yhteydenotosta päiväkirjaa, mikä helpotti oppaan valmistumisvaiheiden auki kirjoittamista. Ylipäätään dokumentoinnin merkitys selkiytyi minulle tämän työn aikana, sillä sen merkitys oli niin tärkeä.

Oman ammatillisen kasvun näkökulmasta erityisen positiivisena pidän prosessin aikana herännyttä vahvaa kiinnostusta ajankohtaisiin uutisiin sekä yhteiskunnallisiin asioihin. Tähän on uskoakseni vaikuttanut sekä Järvi-Pohjanmaan yhteistointa-alueella että koko maassa puhaltaneet voimakkaat muutosten tuulet lähes koko opinnäytetyöprosessini ajan. Osaltaan tämä myös haastoi opinnäytetyön kirjoittamista, sillä pitkän prosessin aikana tapahtuneet muutokset pakottivat tekstin uudelleenmuokkaukseen ja täsmentämiseen joiltain osin.

Koko opinnäytetyöprosessin suurimmaksi haasteeksi osoittautuivat opintojen, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen, mikä on viimevuosina ollut keskeinen teema myös perhepolitiikassa. Tämä vaati voimia paitsi itseltä myös koko perheeltä. Työn aikana suunnittelu, aikatauluttaminen ja priorisoiminen olivat keskeisiä, joihin olisin voinut panostaa enemmänkin. Toisaalta matkan varrelle sattui myös suuria ja yllättäviäkin asioita, joihin ei voinut ennalta varautua. Ymmärrys ja kannustus yhteistyötaholta antoivat kuitenkin intoa ja virtaa työn loppuun saattamiseen.

Miksi vanhemmat tarvitsevat opastusta? Ylipäätään palveluiden tiedottamisen merkitys on oleellinen osa palveluiden hyvää järjestämistä. On turha järjestää palveluita, mikäli kukaan ei niistä tiedä. Opastamisen merkitys on keskeinen, jotta vanhemmat tietävät palveluista ja löytävät niiden luokse. Opastamisella on myös ehkäisevä ja yhteiskunnan kuluja pienentävä vaikutus: kun vanhemmat löytävät oikeanlaisen avun piiriin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, resurssit eivät kulu ongelmien poistamiseen. Jatkotutkimuksella voitaisiinkin selvittää esimerkiksi ovatko vanhemmat hyötyneet perhepalveluoppaasta ja kokevatko vanhemmat löytävänsä/ saavuttavansa palvelut aikaisempaa paremmin.

LÄHTEET

- ELLA Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut -kehittämishanke. 5.9.2013. Ehkäisevä työ säästää rahaa: ehkäisevän työn kustannusvaikuttavuus lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Seinäjoki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. 5. painos. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Halme, N., Perälä, M-L. & Laaksonen, C. 2010. Yhteistyöinterventioiden vaikuttavuus lapsiperhepalveluissa. Järjestelmällinen katsaus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 10/2010.
- Helminen, J. 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee: Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-kustannus.
- Infopankki. Päivitetty 22.9.2014. Erilaisia perheitä: perheen määritelmä. [Verkkosivu]. Helsinki: Helsingin kaupunki. [Viitattu 14.3.2015]. Saatavana: <http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/perhe/erilaisia-perheita>
- Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Alajärvi: Alajärven kaupunki. [Viitattu 13.8.2015]. Saatavana: <http://www.jarvi-pohjanmaa.fi/Suomeksi/Etusivu>
- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 185.
- Kuntien avainluvut. Päivitetty 5.6.2015. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 9.6.2015]. Saatavana: <http://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html>
- Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus: kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.
- L 13.1.2015/11. Isyyslaki.
- L 8.4.1983/361. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.
- L 36/1973. Laki lasten päivähoidosta.
- L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

L 21.8.1998/628. Perusopetuslaki.

L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki.

Lammi-Taskula, J. 2011. Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. 7. uud. p. Helsinki: WSOYpro Oy.

Lapsiperhe Suomessa: ennen ja nyt. Lastensuojelu.info. [Verkkosivu]. Lastensuojelun Keskusliitto. [Viitattu 20.2.2015]. Saatavana: <http://www.lastensuojelu.info/sf/lapsiperhe-suomessa.html>

Lapsiperheiden määrä vähenee edelleen. 23.5.2014. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 14.8.2015]. Saatavana: http://tilastokeskus.fi/til/perh/2013/perh_2013_2014-05-23_tie_001_fi.html

Mäkelä, J. 2013. Ehkäisevät palvelut kunniaan. Teoksessa: Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Pelkonen, M. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen: Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 19–22.

Mäntylä, J. 2009. Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen perustaminen. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. [Viitattu 24.2.2015]. Saatavana: <http://shop.kunnat.net/uploads/p20100120144506170.pdf>

Perheitä on 1,5 miljoonaa. 28.5.2015. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 16.8.2015]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/perh/2014/perh_2014_2015-05-28_tie_001_fi.html

Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. Raportti, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 36/2011.

Ratkaisujen Suomi: Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma. 29.5.2015. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Valtioneuvosto. [Viitattu 8.10.2015]. Saatavana: <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>. Hallituksen julkaisusarja 10/2015.

Salmi, M. & Närvi, J. 2014. Perhepoliittiset uudistukset ja pienten lasten vanhempien mielipiteet. [Verkkolehtiartikkeli]. Yhteiskuntapolitiikka 79 (4), 413 – 423. [Viitattu 8.10.2015]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014090444487>

Solmittujen avioliittojen määrän lasku loiveni. 21.4.2015. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 27.8.2015]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2014/ssaaty_2014_2015-04-21_tie_001_fi.html

- Sosiaalihuoltolaki uudistuu: Lapsiperheet. 3.2.2015. [Ppt-esitys]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 1.9.2015]. Saatavana: <http://stm.fi/sosiaalihuoltolaki>
- Sote- ja aluehallintouudistus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö & valtiovarainministeriö. [Viitattu 3.10.2015]. Saatavana: <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/tavoitteet>
- Stringer, E. 2007. Action Research. London: Sage Publications.
- Suojanen, U. 1992. Toimintatutkimus koulutuksen ja ammatillisen kehittymisen välineenä. Loimaan Kirjapaino Oy.
- Suomen perhepolitiikka. 2013. Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa. [Verkkokirja]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö STM. [Viitattu 25.2.2015]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3374-3>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). Ei päiväystä. Käsitteet ja määritelmät. [Verkkokirja]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 26.2.2015]. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/perh/kas.html>
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Perheet perhe-tyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992 – 2014. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 27.8.2015]. Saatavana: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_perh/010_perh_tau_101.px/?rxid=f977542a-2fc1-4f70-9308-a62acd88ce9f
- Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 21.5.2015]. Saatavana: <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>
- Tuomela-Jaskari, S. & Romppainen, A. 2013. Loppuraportti: ELLA Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut -kehittämishanke 2011–2013. Seinäjoki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Vasti, R. Päivitetty 6/2015. KERSANET: Verkkopohjainen Perhekeskus. [Verkkosivu]. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. [Viitattu 31.10.2015]. Saatavana: <http://www.epshp.fi/kersanet>
- Väestöliitto. 2007. Perhe kannattaa: Väestöliiton perhepoliittinen ohjelma. [Verkkokirja]. Helsinki: Väestöliitto. [Viitattu 25.2.2015]. Saatavana: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/1f29f578907517288d466bdb74e1eda8/1461099055/application/pdf/263809/PP-ohjelma_netiversio.pdf

Yhdessä toimien lasten ja perheiden tueksi. Suunnitelma Järvi-Pohjanmaan lastensuojelun järjestämisestä ja kehittämisestä vuosille 2013–2016: ennaltaehkäisystä korjaavaan työhön. Ei päiväystä. [Verkkajulkaisu]. Järvi-Pohjanmaan perusturva. [Viitattu 18.8.2015]. Saatavana: <http://www.jarvipohjanmaanperusturva.fi/files/LS-suunnitelma.pdf>

LIITTEET

Liite 1. Sopimus opinnäytetyöstä

LIITE 1 Sopimus opinnäytetyöstä

Sopimus opinnäytetyöstä

Opiskelijan tiedot

Nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Hilla Mäkinen Kyllikinsok 8 as 7 60120 Seinäjoki
p.044 361 6659 hilla.makinen@seamk.fi

Yksikkö ja koulutusohjelma:

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan ko.

Opinnäytetyön ohjaaja

Nimi ja yhteystiedot:

Paivi Rinne Paivi.Rinne@seamk.fi

Toimeksiantajan / työn tilaajan / yhteistyöorganisaation edustaja

Nimi: th Raili Rajala
Asema organisaatiossa: Alajärven lastenneuvola, lääkärintie 1
Yhteystiedot: rairi.rajala@alajari.fi 68900 Alajärvi
p. 06-28127718

Opinnäytetyön alustava nimi / aihe: Lapsiperheiden palvelut Järvi-Pohjanmaan yhteistyöalueella

Opinnäytetyöhön kuuluvat tehtävät ja TKI-tavoitteet:

Opinnäytetyö tuottaa 15 TKI-opintopistettä (ylemmän AMK-tutkinnon opinnäytetyö 30 op).
Opiskelija luovuttaa sovitusta opinnäytetyöhön sisällyvistä TKI-tehtävistään ___-sivuisen raportin
toimeksiantajalle (myös opinnäytetyö sellaisenaan voi toimia raporttina).

Työn tekemisestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen: —Arvioitu aika opinnäytetyön tekemiseen: 1 / 1 .2015 - 20 / 12 .2015

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja.

Opinnäytetyöni saa julkistaa Theseus-verkkokirjastossa (rastit ruutuun) Päiväys: 4 / 2 .2015

Hilla Mäkinen
Opiskelija

Paivi Rinne
Ohjaaja

Aino Vihälä
Toimeksiantajan edustaja
Avoluotton osastonhoitaja
AINO VIHÄLÄ

HUOM! Sopimukseen mahdollisesti liittyvistä tekijänoikeuksista ja muista erityisehdoista on
sovittava erikseen kirjallisesti. Tätä sopimus pohjaa voi muokata tarvittaessa.